

УДАРНИК

МН 29-1
5

№ 7

СЫКТЫВКАР—1937

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

У д А Р Н І К

211294
5

ХУДОЖЕСТВОА СОВЕТСКОЈ ЛИТЕРАТУРА КОМИЖУРНАЛ

ОПЕЧАТКАЈАС

22-d	листбок	вывсањыс	8 да 9 стр.	Печатајтёма.	Колө лыффыны.
23-d	"	увсањыс	10-d "	прімјер	премјер
26-d	"	"	26-d "	Пөпуттө жуавны	Пөпуттө колө жуавны
33-d	"	"	18-d "	ставныс	ставнас
43-d	"	вывсањыс	16-d "	офіерас	офіцерјас
44-d	"	"	2-d "	көркүө	керкүө
				косамас	косалас

№ 7

ЈУЛЬ 1937 ВО

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

У Д А Р Ы И К

*ММ 291
5*

ХУДОЖЕСТВОА СÖВЕТСКÖЈ ЛИТЕРАТУРА
КОМИЖУРНАЛ

ЛЕЗО СÖВЕТСКÖЈ
ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛÖН
КОМИ ПРАВЛЕНЬЕ

№ 7

ЈУЛЬ 1937 ВО

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

У Д А Р Н И К

КОМИ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН КОМИ ПРАВЛЕНИЯ ЕСП

№ 7

ИЮЛЬ 1937 ГОД

КОМИ АВТОНОМНОЈ СÖВЕТСКÖЈ СОЦИАЛЫГҒИЧЕСКÖЈ РЕСПУБЛЫКАЛЫГ КОНГҒИТУЦИЈА (ОСНОВНÖЈ ЗАКОН) ВЫНГÖдÖМ ЈЫЛЫГ

КОМИ АССР-са СÖВЕТЈАС ЧРЕЗВЫЧАЈНÖЈ ХI-öd
СЈЕЗдЛÖН ШУÖМ

КОМИ АССР-са СÖВЕТЈАСЛÖН ЧРЕЗВЫЧАЈНÖЈ ХI-öd СЈЕЗд ШУÖ: КОМИ
АВТОНОМНОЈ СÖВЕТСКÖЈ СОЦИАЛЫГҒИЧЕСКÖЈ РЕСПУБЛЫКАЛЫГ КОНГҒИТУ-
ЦИЈА (ОСНОВНÖЈ ЗАКОН) СИÖ РЕДАКЦИЈАЫН, КОдÖС ПРЕдСТАВИТИС СЈЕЗдСА
РЕДАКЦИОННÖЈ КОМИГҒИЈА,—ВЫНГÖдНЫ.

СЈЕЗдЛÖН ПРЕЗидИУМ.

Сыктывкар, Коми АССР.
Юн 23-öd лун, 1937 во.

КОМИ АВТОНОМНОЈ СÖВЕТСКÖЈ СОЦИАЛЫГҒИЧЕСКÖЈ РЕСПУБЛЫКАЛÖН КОНГҒИТУЦИЈА (ОСНОВНÖЈ ЗАКОН)

1-ој ГЛАВА

ОБШЩЕСТВЕННÖЈ УСТРОЈСТВО

1-ој статья. Коми Автономној Сöветскöј СоциалигҒическöј Респуб-
лика ем рабочöјјаслön да крестаналön социалигҒическöј государство.

2-öd статья. Коми АССР-лön политическöј подулыс—ужалыс jöz
депутатјаслön Сöветјас, кодјас быдмисны да jонмисны помещицјас-
лыс да капиталистјаслыс властö путкылтöмла, пролетариат диктату-
ра завојутöмла, коми jözöс царизм да роч империалигҒическöј буржу-
азјаса националнöј нарҒитöмыс мездöмла да националигҒическöј контр-
революцијаöс жугöдöмла.

3-öd статья. Коми АССР-ын став власт карса да сиктса ужалыс
jöz кын ужалыс jöz депутатјас Сöветјас пыр.

4-öd статья. Коми АССР-лөн економическӧй подулыс—овмӧслӧн социалистическӧй система і производство ӧрудіеяс да средствояс выльӧ социалистическӧй собственност, кодјас утвердитчисны овмӧслыс-капиталистическӧй системасӧ бырӧдӧмла, производство ӧрудіеяс да средствояс выльӧ частнӧй собственност отменӧмла да мортӧс мортӧн эксплуатіруйтӧм бырӧдӧмла.

5-öd статья. Коми АССР-ын социалистическӧй собственност ем либӧ государственнӧй собственност формаа (став јӧзлӧн достояніе), либӧ кооперативно-колхознӧй собственност формаа (торја колхозјаслӧн собственност, кооперативнӧй ӧтувтчӧмјаслӧн собственност).

6-öd статья. Му, сълӧн пыщкӧсыс, вајас, вӧрјас, заводјас, фабријас, шахтајас, рудникјас, кӧрттуј, вавыв да сынӧдывыв транспорт, банкјас, свјазлӧн средствояс, государствоӧн котыртӧм візму овмӧс-сагырыс предпріјатіејас (совхозјас, машинотракторнӧй станціјас да с. в.), а сіз-жӧ коммунальнӧй предпріјатіејас да карјасын да промышленнӧй пунктјасын основнӧй жиљіщнӧй фонд ем государственнӧй собственност, мӧд ногӧн-кӧ став јӧзлӧн достояніе.

7-öd статья. Колхозјасын да кооперативнӧй организацијасын общественнӧй предпріјатіејас најӧ ловја да мјортвӧј инвентарӧн, колхозјасӧн да кооперативнӧй организацијасӧн вӧчан продукціяыс, кызі і налӧн общественнӧй стрӧјбајасыс ем колхозјаслӧн да кооперативнӧй организацијаслӧн общественнӧй, социалистическӧй собственност.

Быд колхознӧй дворлӧн основнӧй доход кынзі, коді воӧ общественнӧй колхознӧй овмӧсыс, ем ас пӧлзуютчӧмын усадба бердса неыжыд му участок да усадба бердса участок вылын личнӧй собственностын подсобнӧй овмӧс, олан керка, продуктивнӧй скӧт, курӧг-пӧтка да візму ужалан посны инвентар—візму ужалан артель устав серті.

8-öd статья. Колхозјасӧн занімајтан му закрепляјтсӧ на саяӧ долготтӧг да сроктӧг пӧлзуютчӧм выльӧ, мӧд ногӧн-кӧ век кежлӧ.

9-öd статья. Овмӧслӧн социалистическӧй системакӧд ӧтщӧш, коді ем Коми АССР овмӧсын ыжыдалыс форма, законӧн лезсӧ ӧтка крестаналӧн, кӧрвічысјаслӧн да кустарјаслӧн посны частнӧй овмӧс, коді подулассӧ личнӧй уж вылын да кӧні оз лезсы јӧзлыс уж эксплуатіруйтӧм.

10-öd статья. Гражданалӧн личнӧй собственност правоыс најӧ трудӧвӧј доходјас да чӧжӧмторјас выльӧ, олан керка выльӧ да подсобнӧй гортса овмӧс выльӧ, гортгӧгӧрса ембурјас выльӧ, личнӧ ас выльӧ візан да удобство кӧлујјас выльӧ, сіз-жӧ кызі гражданалӧн личнӧй собственност наследуютӧм выльӧ правоыс—охранајтсӧны законӧн.

11-öd статья. Коми АССР-лӧн хоҗајственнӧй олӧмыс урчїтсӧ да вескӧдлыссӧ государственнӧй народнохоҗајственнӧй планӧн общественнӧй озырлун содтӧм могыс, ужалыс јӧзлыс материалнӧй да культурнӧй уровнеҗсӧ пыр ӧтарӧ кыпӧдӧм могыс, социалистическӧй государстволыс независимостсӧ крепїтӧм да сылыс обороноспособностсӧ јонмӧдӧм могыс.

12-öd статья. Коми АССР-ын уж—објазанност да честа делӧ ужавны вермыс быд гражданилӧн, тащӧм принцип серті: „коді оз ужав, сіјӧ оз сој“.

Комі АССР-ын пӧртсӧ олӧмӧ социализмлӧн принцип: „быдӧнсан—сіјӧ способностјас серті, быдӧнлы—сіјӧ уж серті“.

ГОСУДАРСТВЕННОЙ УСТРОЙСТВО

13-öd статья. Коми Автономной Советской Социалистической Республика пырö РСФСР составö Автономной республика правоасөн.

СССР-са Конституция 14-öd статья да РСФСР-са Конституция 19-öd статья пределяс сайын, Коми Автономной Советской Социалистической Республика пöртö оломö государственной власт автономной подувяс вылын.

14-öd статья. Коми АССР состоитö Летка, Луз, Сыктыв, Сыктывдин, Шојнаты, Куломдин, Мылдин, Јемдин, Удора районјасы; Печорской округы Ізва, Устцылма, Уст-Уса районјасөн да Сыктывкар карыс, кодi вескыда подчинјатчö Коми АССР-са государственной власт высшöј органјаслы.

15-öd статья. Коми АССР-лөн территорияыс оз вермы лоны вежлалöма Коми АССР сöгластöг.

16-öd статья. СССР-са да РСФСР-са законјас оломö быт пöрта-наöс Коми АССР территория вылын. Коми АССР-лөн законыс-кö оз лöсав СССР-са да РСФСР-са законјаскöд, дејствујтöны СССР-са да РСФСР-са законјас.

17-öd статья. Коми АССР-са быд гражданин ем РСФСР-са да СССР-са гражданин.

РСФСР-са да став мукöд Союзной Республикајасса граждана пöлзујтчöны Коми АССР территория вылын Коми АССР-са гражданакод öткод правоасөн.

18-öd статья. Коми Автономной Советской Социалистической Республика ведајтöмö пырöны сiјö высшöј власт органјас да государственной управленије органјас пыр:

а) Коми АССР-лыс Конституция лöсöдöм, сiјöс РСФСР-са Верховной Советөн вынсöдöм вылö пыртöм да сiјöс оломö нуöдöм бöр-са контролірујтöм;

б) Коми АССР районјас вылö јуклöм, районјаслыс да карјаслыс границајас урчитöм да РСФСР-са Верховной Советö вынсöдöм вылö пыртöм;

в) Коми АССР-лөн законодательство;

г) государственной пöрадок да гражданагыс правојас охранјатöм;

д) Коми АССР-лыс народнохожајственной план вынсöдöм;

е) Коми АССР-лыс бјуджет вынсöдöм;

ж) государственной да меставывса налогјас, сборјас да неналоговой доходјас СССР-са да РСФСР-са законодательство серти лöсöдöм;

з) округса, районјасса, карса да сиктöветјасса бјуджетјас оломö пöртöмөн вескöдлöм;

и) страхöвöј да сберегательной делöн вескöдлöм;

к) республиканской подчиненијеа промышленной, вижму овмöсса да тöргöвöј предпrijатиејасөн да организацијајасөн управлјатöм, а сiј-жö меставывса промышленностөн вескöдлöм;

л) СССР-са да РСФСР-са органјаслы подчинонной предпrijатиејас состојаније да управлјатöм бöрса контрол да вижöдöм;

м) муөн, мупыщкөсса озырлунјасөн, вöрјасөн да вајасөн пöлзујтчан пöрадок бöрса СССР-са да РСФСР-са законјас серти контрол да вескöдлöм;

н) карјасса да мукöд населоннöј местајасса жи́лищнöј да коммуналнöј овмöсöн; жи́лищнöј строите́льствоöн да благоустро́йствоöн вескöдлöм;

о) тујјас стрöйтöм, меставывса транспортöн да меставывса свја́зöн вескöдлöм;

п) уж јылыс СССР-са да РСФСР-са законјас олöмö пöртöм бöрса контрол;

р) зо́нви́залун кутан делöөн вескöдлöм;

с) социалнöј обеспече́нје делöөн вескöдлöм;

т) началнöј да средне́ј образова́нје делöөн вескöдлöм, высшöј образова́нје делö бöрса контрол да ви́здöм;

у) Коми АССР-са культурно-просвети́тельнöј да научнöј организа́цијасöн да учрежде́нијесöн вескöдлöм;

ф) фи́зическöј култура да спорт делö котыртöм да наöн вескöдлöм;

х) Коми АССР-са суде́бнöј органи́јас котыртöм.

III-öd ГЛАВА

КОМИ АВТОНОМНÖЈ СÖВЕТСКÖЈ СОЦИАЛИСТИЧЕСКÖЈ РЕСПУБЛИКАСА ГОСУДАРСТВЕННОЈ ВЛАСТЛÖН ВЫСШÖЈ ОРГАНИЈАС

19-öd статта. Коми Автономнöј Сöветскöј Социалистическöј Республикаса государственнöј властлöн высшöј органыс ем Коми АССР-са Верховнöј Сöвет.

20-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöвет пöртö олöмö став правојассö, кодјасöс сетöма Коми АССР-лы Коми АССР Конститу́ција 13-öd да 18-öd статтајас серти, мыјещ најö, Конститу́ција серти, ознырны Коми АССР-са Верховнöј Сöветлы подотчотнöј Коми АССР органи́јас компетен́цијаö: Коми АССР-са Верховнöј Сöвет Президиумлы, Коми АССР-са Народнöј Комиссарјас Сöветлы да Коми АССР-са Народнöј Комиссариатјаслы.

21-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöвет ем Коми АССР-лөн зик öти законодательнöј орган.

22-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöвет бöрјыссö Коми АССР-са гражданаöн бöрјысан округјасын, ноль вога срок кежлö, норма серти: öтик депутат 4 сурс олыс вылö.

23-öd статта. Закон лыддыссö вынсöдöмöн, примитöма-кö сижöс Коми АССР-са Верховнöј Сöветöн гöлöсјас прöстöј большинствöөн.

24-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöветöн примитöм законјас јöздöсöны коми да роч кыв вылын Коми АССР Верховнöј Сöвет Президиумса председател да секретар кырымалöмöн.

25-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöвет бöрјö Коми АССР Верховнöј Сöветса председателöс да сылы кык вежысöс.

26-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöветын председател вескöдлö Коми АССР-са Верховнöј Сöвет заседа́нијесöн да ведajtö сижö пыщкöсса распорядокöн.

27-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöветлөн сессияјасыс чуко́ртсöны Коми АССР-са Верховнöј Сöвет Президиумöн онас кыкыс-внеочереднöј сессияјас Коми АССР-са Верховнöј Сöвет Президи-

умөн чукөртсөнны сылы колөм серти либө Верховнөй Сөветса депутатяс коймөд жүкөнөн требуйтөм серти.

28-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөвет бөрјө Коми АССР-са Верховнөй Сөветлыг Президиум ташөм составөн: Коми АССР-са Верховнөй Сөвет Президиумса председателөс, сылы кык вежысөс, Президиумса секретарөс да Президиумса 7 шленөс.

29-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн Президиум аслас став ужын подотчотнөй Коми АССР-са Верховнөй Сөветлы.

30-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн Президиум:

а) чукөртө Коми АССР-са Верховнөй Сөветлыг сессияяс;
б) сетө Коми АССР-са законяс гөгөрвоөдөм, леғалө указяс;
в) нуөдө став јөзлыг јуасөм (референдум);
г) отменајтө Коми АССР-са Народнөй Комиссаряс Сөветлыг шуөмјассө да распораженијејассө, а сиз-жө ужалыг јөз депутатяслөн окружнөй, районнөй да карса сөветяслыг шуөмјассө да распораженијејассө, оз-кө најө лөсавны законкөд;

д) Коми АССР-са Верховнөй Сөвет сессияяс костын мездө должностыс да назначајтө Коми АССР-са торја Народнөй Комиссарясөс Коми АССР-са Народнөй Комиссаряс Сөветса председател индөм серти, бөрвылас Коми АССР-са Верховнөй Сөветлы вынөдөм выдө сувтөдөмөн;

е) сетө Коми АССР-са почетнөй званіејас.

31-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөвет бөрјө мандатнөй комиссия, коді прөверајтө Коми АССР Верховнөй Сөветса депутатяслыг полномочијејассө.

Мандатнөй комиссия представитөм серти Коми АССР-са Верховнөй Сөвет решајтө либө признајтны полномочијејассө, либө кассирујтны торја депутатясөс бөрјөмсө.

32-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөвет назначајтө, кор сийө лыддө коланаөн, лубөј вопрос куза следственнөй да ревизионнөй комиссияяс.

Став учрежденијејас да должностнөй јөз објазанөс пөртны олөмө тајө комиссияяслыг требоваңијејассө да сетны налы колана материаляс да документяс.

33-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн депутат оз вермы лоны кыскөма судебнөй кывкутөмө либө арестуйтөма Коми АССР-са Верховнөй Сөвет сөгластөг, а Коми АССР-са Верховнөй Сөвет сессияяс кадколастын—Коми АССР-са Верховнөй Сөветса Президиум сөгластөг.

34-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн полномочијејас помасөм бөрын Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн Президиум назначајтө выль бөрјысөмјас Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн полномочијејас помасан лунсаң кык төлыгса срокыс не сорөнжык.

35-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн полномочијејас помасөм бөрын Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн Президиум кутө ассыс полномочијејассө вылыг бөрјөм Коми АССР-са Верховнөй Сөветөн Коми АССР-са Верховнөй Сөветлыс выль Президиум лөсөдтөз.

36-өд статья. Вылыг бөрјөм Коми АССР-са Верховнөй Сөвет чукөртсө Коми АССР-са Верховнөй Сөвет важ составса Президиумөн бөрјөм бөрас төлыг мыстыг не сорөнжык.

37-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөвет лөсөдө Коми АССР-лыг Правительство—Коми АССР-са Народнөй Комиссаряслыг Сөвет.

КОМИ АВТОНОМНОЈ СӨВЕТСКОЈ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЈ РЕСПУБЛИКАСА ГОСУДАРСТВЕННОЈ УПРАВЛЕНИЕ ОРГАНЈАС

38-öd статта. Коми Автономној Сөветској Социалистическој Республикаса государственной властлөн высшөй исполнителной да распорядительной органыс ем Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сөвет.

39-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сөвет кывкутö Коми АССР-са Верховной Сөвет возын да сылы подотчотной, а Коми АССР-са Верховной Сөвет сессияяс костын—Коми АССР-са Верховной Сөвет Президиум возын, кодлы подотчотной.

40-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сөвет, СССР-са, РСФСР-са да Коми АССР-са законяс да СССР-са, РСФСР-са Народной Комиссаряс Сөветяслөн постановлениеяс да распоряжениеяс подув вылын да најöс олөмö пöртöм могыс, лежалö постановлениеяс да распоряжениеяс да прөверајтö најöс олөмö пöртöм.

41-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сөветлөн постановлениеясыс да распоряжениеясыс олөмö быт пöртанаöс Коми АССР-са став территория вылын.

42-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сөвет:

а) öтүвтö да вөскöдлö ужсö Коми АССР-са Народной Комиссариатяслыс да сылы подведомственной мукöд хожајственной да культурной учреждөниеяслыс; öтүвтö да прөверајтö ужсö общесојужной да сојужно-республиканской Народной Комиссариатясса уполномоченнойяслыс;

б) примиталö мераяс народнохожајственной план олөмö пöртöм куза;

в) примиталö мераяс Коми АССР-са республиканской да местной бјуджетяс олөмö пöртöм куза;

г) примиталö мераяс общественной пöрадок кутöм куза, государственной интересяссö дорјöм да гражданаяслыс правояссö охранајтöм куза;

д) вөскöдлö да прөверајтö ужсö округса, районясса да карясса ужалыс јöз депутатяслөн Сөветяс исполнителной комитетяслыс.

43-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сөветлөн ем право отменяјтны округса, районясса да карясса ужалыс јöз депутатяс Сөветяс исполнителной комитетяслыс решениеяс да распоряжениеяс, а сиз-жö дугöдавны олөмö пöртöмыс округса, районясса да карясса ужалыс јöз депутатяс Сөветяслыс решениеяссö да распоряжениеяссö.

Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сөветлөн ем право отменяјтны Коми АССР-са Народной Комиссаряслыс приказяс да инструкцияяс.

44-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сөвет лöсöдсö Коми АССР-са Верховной Сөветөн тащöм составөн:

Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сөветса председател;

Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сөветса председателöс кык вежыс;

Комі АССР-са Госу­дарственн­ој План­ов­ој Коміссі­ја­са пре­се­да­тель;

Комі АССР-са Народн­ој Коміс­сар­јас:

В­ор про­мыш­лен­ност ку­за;

Ві­з­му у­жал­ом ку­за;

Фі­нанс­јас ку­за;

Пыш­к­о­сса тор­г­у­ј­т­ом ку­за;

Пыш­к­о­сса фел­о­јас ку­за;

Јус­ті­ці­ја ку­за;

Ҷо­н­ві­залун кут­ом ку­за;

Про­све­щен­і­е ку­за;

Мес­т­н­ој про­мыш­лен­ност ку­за;

Ком­му­нал­н­ој ов­м­ос ку­за;

Со­ці­ал­н­ој обе­с­печ­ен­і­е ку­за;

до­ро­ж­н­ој управ­лен­і­е­са нач­аль­ник;

За­го­тов­ка­јас ку­за СССР Ко­мі­тет­са упо­лно­моч­ен­н­ој;

Ис­кус­ство фел­о­јас ку­за управ­лен­і­е­са нач­аль­ник.

45-öd стат­та. Ко­мі АССР-са пра­ві­тель­ство ли­бо Ко­мі АССР-са Народн­ој Ко­міс­сар, ко­д­лы в­о­ч­о­ма ју­ал­ом Ко­мі АССР Вер­хов­н­ој Со­вет­са де­пу­тат­он, об­ја­зан­ос ку­ј­им лун­ја сро­кыс не сор­он­жык сет­ны кы­в­ј­он ли­бо гі­ж­ом­он в­о­чакы­в Ко­мі АССР-са Вер­хов­н­ој Со­веты­н.

46-öd стат­та. Ко­мі АССР-са Народн­ој Ко­міс­сар­јас вес­к­од­ло­ны Ко­мі АССР ко­пе­тен­ці­ја­о пы­рыс го­су­дар­ствен­н­ој управ­лен­і­е ју­к­он­јас­он, РСФСР-са да Ко­мі АССР-са Кон­сти­ту­ці­ја­јас сер­ті.

47-öd стат­та. Ко­мі АССР-са Народн­ој Ко­міс­сар­јас со­от­вет­ству­ју­щ­ој Народн­ој Ко­міс­сарі­ат­јас ко­пе­тен­ці­ја пре­де­л­јасын ле­зал­о­ны пра­ка­з­јас да ін­струк­ці­ја­јас СССР-са, РСФСР-са да Ко­мі АССР-са за­кон­јас, СССР-са, РСФСР-са да Ко­мі АССР-са Народн­ој Ко­міс­сар­јас Со­вет­л­он по­стан­ов­лен­і­е­јас да рас­по­ра­же­ні­е­јас, РСФСР-са Народн­ој Ко­міс­сар­јас­л­он пра­ка­з­јас да ін­струк­ці­ја­јас по­ду­в вы­лын да нај­ос о­ло­мо п­орт­ом мо­гыс, да пр­о­ве­ра­ј­т­оны нај­ос о­ло­мо п­орт­ом­со.

48-öd стат­та. Ко­мі АССР-са Народн­ој Ко­міс­сарі­ат­јас вес­к­од­ло­ны на­лы по­ру­ч­і­т­ом го­су­дар­ствен­н­ој управ­лен­і­е ју­к­он­јас­он, кы­зі Ко­мі АССР-са Народн­ој Ко­міс­сар­јас Со­вет­лы, сі­зі і РСФСР-са со­от­вет­ству­ју­щ­ој Народн­ој Ко­міс­сарі­ат­јас­лы под­чи­на­ј­т­ч­ом­он.

V-öd ГЛАВА

ГОСУ­ДАР­СТ­ВЕН­Н­ОЈ ВЛАСТ­Л­ОН МЕС­Т­Н­ОЈ ОР­ГАН­ЈАС

49-öd стат­та. Ок­руг­јасын, ра­јон­јасын, кар­јасын, по­со­лок­јасын, сі­кт­јасын, де­ре­в­на­јасын го­су­дар­ствен­н­ој власт ор­ган­јасыс—у­жалыс ј­оз де­пу­тат­јас­л­он Со­вет­јас.

50-öd стат­та. У­жалыс ј­оз де­пу­тат­јас­л­он ок­руг­са, ра­јон­јас­са, кар­јас­са, по­со­лок­јас­са, сі­кт­јас­са Со­вет­јас б­ор­јыс­со­ны ок­руг­са, ра­јон­са, кар­са, по­со­лок­са, сі­кт­са, де­ре­в­на­са у­жалыс ј­оз­он 2 во­са срок ке­ж­л­о.

51-öd стат­та. У­жалыс ј­оз де­пу­тат­јас­л­он Со­вет­јас (ок­руг­са, ра­јон­са, кар­са, по­со­лок­са, сі­кт­са) вес­к­од­ло­ны ку­ль­тур­но-по­лі­ти­ч­ес­к­ој да хо­за­ј­ствен­н­ој стро­і­тель­ство­он ас­ла­ныс тер­ри­то­рі­ја вы­лын, ур­ч­і­т­оны мес­т­н­ој б­ю­джет, вес­к­од­ло­ны на­лы под­чи­ні­т­ом управ­лен­і­е ор­ган­јас у­ж­он, обе­с­печ­і­ва­ј­т­оны го­су­дар­ствен­н­ој по­ра­док ох­ра­на­ј­т­ом.

отсасоны страналыг доржысан вын јонмөдөмлы, обеспечивајтөны законјас соблудајтөм да гражданагы правојассө охранајтөм.

52-өд статта. Ужалыг јөз депутатјаслөн Советјас примиталөны шуөмјас да сеталөны распораженіејас СССР-са, РСФСР-са да Коми АССР-са законјасөн налы сөтөм правојас пределјасын.

53-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас округса, рајонјасса, карјасса да сиктјасса Советјаслөн исполнителнөј да распорадѣтелнөј органјасыс емөс наөн бөрјөм исполнителнөј комитетјас тащөм составөн: председател, сјјөс вежысјас, секретар да шленјас.

54-өд статта. Негырыс сиктјасын сиктјасса ужалыг јөз депутатјас Советјаслөн исполнителнөј да распорадѣтелнөј органыс ем наөн бөрјөм председател, сјјөс вежыс да секретар.

55-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас Советјаслөн исполнителнөј комитетјас (округса, рајонса, карса, посолокса, сиктса) пөртөны олөмө асланыс территория вылын культурно-политическөј да хоҗајственнөј строителствоөн вескөдлөм ужалыг јөз депутатјас соответствујущөј Советјаслөн да вылынжык сулалыс государственнөј органјаслөн решеніејас подув вылын.

56-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас округса да рајонјасса Советјаслөн сессіајасыс чукөртсөны најө исполнителнөј комитетјасөн вонас 6-ыс не шочжыка.

57-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас карјасса да сиктјасса Советјаслөн сессіајасыс чукөртсөны најө исполнителнөј органјасөн төлынас өткыс не шочжыка, а кочевөј рајонјасын кык төлысын өткыс не шочжыка.

58-өд статта. Ужалыг јөз депутатјаслөн округса, рајонјасса да карјасса Советјас сессіајасыс заседаніејассө нуөдөм могыс сессіа кад кежлө бөрјөны председателөс да секретарөс.

59-өд статта. Сиктсөветса председател чукөртө сиктса Советөс да нуөдө сылыс заседаніејассө.

60-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас Советјаслөн исполнителнөј органјасыс вескыда подотчотнөјөс кызі најөс бөрјыс ужалыг јөз депутатјас Советлы, сјзі і ужалыг јөз депутатјас вылынжык сулалыс Советса исполнителнөј органлы.

61-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас Советјас вылынжык сулалыс исполнителнөј комитетјаслөн ем право отменајтны улынжык сулалыс исполнителнөј комитетјасыс решеніејассө да распораженіејассө да дүгөдавны олөмө пөртөмыс ужалыг јөз депутатјас улынжык сулалыс Советјасыс решеніејассө да распораженіејассө.

62-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас вылынжык сулалыс Советјаслөн ем право отменајтны ужалыг јөз депутатјас улынжык сулалыс Советјасыс да најө исполнителнөј комитетјасыс решеніејассө да распораженіејассө.

63-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас округса Советлөн исполнителнөј комитет котыртө тащөм отѣелјас:

- вјзму овмөс куза;
- финансјас куза;
- пыщкөсса төргүјтөм куза;
- зоңвјзалун кутөм куза;
- народнөј образованіе куза;
- местнөј промышленност куза;
- коммунальнөј овмөс куза;
- соціалнөј обеспеченіе куза;

КОМИ АВТОНОМНОЈ СÖВЕТСКÖЈ СОЦИАЛЫГҒИЧЕСКÖЈ РЕСПУБЛЫКАЛЫГ КОНГҒИТУЦИЈА (ОСНОВНÖЈ ЗАКОН) ВЫНГÖдÖМ ЈЫЛЫГ

КОМИ АССР-са СÖВЕТЈАС ЧРЕЗВЫЧАЈНÖЈ ХI-öd
СЈЕЗдЛÖН ШУÖМ

КОМИ АССР-са СÖВЕТЈАСЛÖН ЧРЕЗВЫЧАЈНÖЈ ХI-öd СЈЕЗд ШУÖ: КОМИ
АВТОНОМНОЈ СÖВЕТСКÖЈ СОЦИАЛЫГҒИЧЕСКÖЈ РЕСПУБЛЫКАЛЫГ КОНГҒИТУ-
ЦИЈА (ОСНОВНÖЈ ЗАКОН) СИÖ РЕДАКЦИЈАЫН, КОдÖС ПРЕдСТАВИТИС СЈЕЗдСА
РЕДАКЦИОННÖЈ КОМИГҒИЈА,—ВЫНГÖдНЫ.

СЈЕЗдЛÖН ПРЕЗидИУМ.

Сыктывкар, Коми АССР.
Јунь 23-öd лун, 1937 во.

КОМИ АВТОНОМНОЈ СÖВЕТСКÖЈ СОЦИАЛЫГҒИЧЕСКÖЈ РЕСПУБЛЫКАЛÖН КОНГҒИТУЦИЈА (ОСНОВНÖЈ ЗАКОН)

1-ој ГЛАВА

ОБШЩЕСТВЕННÖЈ УСТРОЈСТВО

1-ој статья. Коми Автономној Сöветскöј СоциалигҒическöј Респуб-
лика ем рабочöјјаслön да крестаналön социалигҒическöј государство.

2-öd статья. Коми АССР-лön политическöј подулыс—ужалыс jöz
депутатјаслön Сöветјас, кодјас быдмисны да jонмисны помещицјас-
лыс да капиталистјаслыс властö путкылтöмла, пролетариат диктату-
ра завојутöмла, коми jözöс царизм да роч империалигҒическöј буржу-
азјаса националнöј нарҒитöмыс мездöмла да националигҒическöј контр-
революцијаöс жугöдöмла.

3-öd статья. Коми АССР-ын став власт карса да сиктса ужалыс
jöz кын ужалыс jöz депутатјас Сöветјас пыр.

4-öd статья. Коми АССР-лөн економическӧй подулыс—овмӧслӧн социалистическӧй система і производство ӧрудіеяс да средствояс вылӧ социалистическӧй собственност, кодјас утвердитчисны овмӧслыс-капиталистическӧй системасӧ бырӧдӧмла, производство ӧрудіеяс да средствояс вылӧ частнӧй собственност отменӧмла да мортӧс мортӧн эксплуатіруйтӧм бырӧдӧмла.

5-öd статья. Коми АССР-ын социалистическӧй собственност ем либӧ государственнӧй собственност формаа (став јӧзлӧн достояніе), либӧ кооперативно-колхознӧй собственност формаа (торја колхозјаслӧн собственност, кооперативнӧй ӧтувтчӧмјаслӧн собственност).

6-öd статья. Му, сълӧн пыщкӧсыс, вајас, вӧрјас, заводјас, фабријас, шахтајас, рудникјас, кӧрттуј, вавыв да сынӧдывыв транспорт, банкјас, свјазлӧн средствояс, государствоӧн котыртӧм візму овмӧс-сагырыс предпріјатіејас (совхозјас, машинотракторнӧй станціјас да с. в.), а сіз-жӧ коммунальнӧй предпріјатіејас да карјасын да промышленнӧй пунктјасын основнӧй жи́лшщнӧй фонд ем государственнӧй собственност, мӧд ногӧн-кӧ став јӧзлӧн достояніе.

7-öd статья. Колхозјасын да кооперативнӧй организацијасын общественнӧй предпріјатіејас најӧ ловја да мјортвӧј инвентарӧн, колхозјасӧн да кооперативнӧй организацијасӧн вӧчан продукціаыс, кызі і налӧн общественнӧй стрӧјбајасыс ем колхозјаслӧн да кооперативнӧй организацијаслӧн общественнӧй, социалистическӧй собственност.

Быд колхознӧй дворлӧн основнӧй доход кынзі, коді воӧ общественнӧй колхознӧй овмӧсыс, ем ас пӧлзуютчӧмын усадба бердса не-ыжыд му участок да усадба бердса участок вылын личнӧй собственностын подсобнӧй овмӧс, олан керка, продуктивнӧй скӧт, курӧг-пӧтка да візму ужалан посны инвентар—візму ужалан артель устав серті.

8-öd статья. Колхозјасӧн занімајтан му закрепљајтсӧ на саяӧ долготтӧг да сроктӧг пӧлзуютчӧм вылӧ, мӧд ногӧн-кӧ век кежлӧ.

9-öd статья. Овмӧслӧн социалистическӧй системакӧд ӧтщӧш, коді ем Коми АССР овмӧсын ыжыдалыс форма, законӧн лезсӧ ӧтка крестаналӧн, кӧрвігысјаслӧн да кустарјаслӧн посны частнӧй овмӧс, коді подулассӧ личнӧй уж вылын да кӧні оз лезсы јӧзлыс уж эксплуатіруйтӧм.

10-öd статья. Гражданалӧн личнӧй собственност правоыс најӧ трудӧвӧј доходјас да чӧжӧмторјас вылӧ, олан керка вылӧ да подсобнӧй гортса овмӧс вылӧ, гортгӧгӧрса ембурјас вылӧ, личнӧ ас вылӧ візан да удобство кӧлујјас вылӧ, сіз-жӧ кызі гражданалӧн личнӧй собственност наследуютӧм вылӧ правоыс—охранајтсӧны законӧн.

11-öd статья. Коми АССР-лӧн хоҗајственнӧй олӧмыс урчтеӧ да вескӧдлыссӧ государственнӧй народнохоҗајственнӧй планӧн общественнӧй озырлун содтӧм могыс, ужалыс јӧзлыс материальнӧй да культурнӧй уровнеҗсӧ пыр ӧтарӧ кыпӧдӧм могыс, социалистическӧй государстволыс независимостсӧ крепітӧм да сылыс обороноспособностсӧ јонмӧдӧм могыс.

12-öd статья. Коми АССР-ын уж—објазанност да честа делоужавны вермыс быд гражданилӧн, тащӧм принцип серті: „коді оз ужав, сіјӧ оз сој“.

Комі АССР-ын пӧртсӧ олӧмӧ социализмлӧн принцип: „быдӧнсан—сіјӧ способностјас серті, быдӧнлы—сіјӧ уж серті“.

ГОСУДАРСТВЕННОЈ УСТРОЈСТВО

13-öd статта. Коми Автономној Сöветскöј Социалистическöј Республика пырö РСФСР составö Автономној республика правојасөн.

СССР-са Конституция 14-öd статта да РСФСР-са Конституция 19-öd статта пределјас сајын, Коми Автономној Сöветскöј Социалистическöј Республика пöртö оломö государственнöј власт автономној подувјас вылын.

14-öd статта. Коми АССР состоитö Летка, Луз, Сыктыв, Сыктывдин, Шојнаты, Куломдин, Мылдин, Јемдин, Удора районјасы; Печорскöј округыс Изва, Устцылма, Уст-Уса районјасөн да Сыктывкар карыс, кодi вескыда подчинјатчö Коми АССР-са государственнöј власт высшöј органјаслы.

15-öd статта. Коми АССР-лөн территорияыс оз вермы лоны вежелалöма Коми АССР сöгластöг.

16-öd статта. СССР-са да РСФСР-са законјас оломö быт пöртанаöс Коми АССР территория вылын. Коми АССР-лөн законыс-кö оз лöсав СССР-са да РСФСР-са законјаскöд, действујтöны СССР-са да РСФСР-са законјас.

17-öd статта. Коми АССР-са быт гражданин ем РСФСР-са да СССР-са гражданин.

РСФСР-са да став мукöд Сојузнöј Республикајасса граждана пöлзујтчöны Коми АССР территория вылын Коми АССР-са гражданакöд öткод правојасөн.

18-öd статта. Коми Автономној Сöветскöј Социалистическöј Республика ведајтöмö пырöны сiјö высшöј власт органјас да государственнöј управленије органјас пыр:

а) Коми АССР-лыс Конституция лöсöдöм, сiјöс РСФСР-са Верховнöј Сöветөн вынсöдöм вылö пыртöм да сiјöс оломö нуöдöм бöрса контролірујтöм;

б) Коми АССР районјас вылö јуклöм, районјаслыс да карјаслыс границајас урчитöм да РСФСР-са Верховнöј Сöветö вынсöдöм вылö пыртöм;

в) Коми АССР-лөн законодательство;

г) государственнöј пöрадок да гражданагыс правојас охранјатöм;

д) Коми АССР-лыс народнохөзајственнöј план вынсöдöм;

е) Коми АССР-лыс бјуджет вынсöдöм;

ж) государственнöј да меставывса налогјас, сборјас да неналоговöј доходјас СССР-са да РСФСР-са законодательство серти лöсöдöм;

з) округса, районјасса, карса да сиктсöветјасса бјуджетјас оломö пöртöмөн вескöдлöм;

и) страхöвöј да сберегательнöј делöөн вескöдлöм;

к) республиканскöј подчиненијеа промышленнöј, вижму овмöсса да тöргöвöј предпrijатиејасөн да организацијајасөн управлјатöм, а сiж-жö меставывса промышленностөн вескöдлöм;

л) СССР-са да РСФСР-са органјаслы подчиноннöј предпrijатиејас состојаније да управлјатöм бöрса контрол да вижöдöм;

м) муөн, мупыщкөсса озырлунјасөн, вöрјасөн да вајасөн пöлзујтчан пöрадок бöрса СССР-са да РСФСР-са законјас серти контрол да вескöдлöм;

н) карјасса да мукöд населоннöј местајасса жи́лищнöј да коммуналнöј овмöсöн; жи́лищнöј строите́льствоöн да благоустро́йствоöн вескöдлöм;

о) тујјас стрöйтöм, меставывса транспортöн да меставывса свја́зöн вескöдлöм;

п) уж јылыс СССР-са да РСФСР-са законјас олöмö пöртöм бöрса контро́ль;

р) зо́нви́залун кутан делöөн вескöдлöм;

с) социалнöј обеспече́нје делöөн вескöдлöм;

т) началнöј да средне́й образова́нје делöөн вескöдлöм, высшöј образова́нје делö бöрса контро́ль да ви́зöдöм;

у) Коми АССР-са культу́рно-просвети́тельнöј да научнöј организа́цијасöн да учрежде́нијесöн вескöдлöм;

ф) фи́зическöј культу́ра да спорт делö котыртöм да наöн вескöдлöм;

х) Коми АССР-са суде́бнöј организа́цијас котыртöм.

III-öd ГЛАВА

КОМИ АВТОНОМНÖЈ СÖВЕТСКÖЈ СОЦИАЛИСТИЧЕСКÖЈ РЕСПУБЛИКАСА ГОСУДАРСТВЕННОЈ ВЛАСТЛÖН ВЫСШÖЈ ОРГАНИЈАС

19-öd статта. Коми Автономнöј Сöветскöј Социалистическöј Республикаса государственнöј властлöн высшöј органыс ем Коми АССР-са Верховнöј Сöвет.

20-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöвет пöртö олöмö став правојассö, кодјасöс сетöма Коми АССР-лы Коми АССР Конститу́ција 13-öd да 18-öd статтајас серти, мыјещ најö, Конститу́ција серти, ознырны Коми АССР-са Верховнöј Сöветлы подотчотнöј Коми АССР организа́цијас компетен́цијаö: Коми АССР-са Верховнöј Сöвет Президи́умлы, Коми АССР-са Народнöј Комиссарјас Сöветлы да Коми АССР-са Народнöј Комиссари́атјаслы.

21-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöвет ем Коми АССР-лөн зик öти законодательнöј орган.

22-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöвет бöрјыссö Коми АССР-са гражданаöн бöрјысан округјасын, ноль вога срок кежлö, норма серти: öтик депутат 4 сурс олыс вылö.

23-öd статта. Закон лыддыссö вынсöдöмöн, примитöма-кö сижöс Коми АССР-са Верховнöј Сöветöн гöлöсјас прöстöј большинствöөн.

24-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöветöн примитöм законјас јöзöдсöны коми да роч кыв вылын Коми АССР Верховнöј Сöвет Президи́умса председател да секретар кырымалöмöн.

25-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöвет бöрјö Коми АССР Верховнöј Сöветса председателöс да сылы кык вежысöс.

26-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöветын председател вескöдлö Коми АССР-са Верховнöј Сöвет заседа́нијесöн да ведajtö сижö пыщкöсса распорядокöн.

27-öd статта. Коми АССР-са Верховнöј Сöветлөн сессияјасыс чуко́ртсöны Коми АССР-са Верховнöј Сöвет Президи́умöн онас кыкыс-внеочереднöј сессияјас Коми АССР-са Верховнöј Сöвет Президи́-

умөн чукөртсөн сылы колөм серти либө Верховнөй Сөветса депутатяс коймөд жүкөнөн требуйтөм серти.

28-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөвет бөрјө Коми АССР-са Верховнөй Сөветлыг Президиум ташөм составөн: Коми АССР-са Верховнөй Сөвет Президиумса председателөс, сылы кык вежысөс, Президиумса секретарөс да Президиумса 7 шленөс.

29-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн Президиум аслас став ужын подотчотнөй Коми АССР-са Верховнөй Сөветлы.

30-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн Президиум:

а) чукөртө Коми АССР-са Верховнөй Сөветлыг сессияяс;
б) сетө Коми АССР-са законяс гөгөрвоөдөм, леғалө указяс;
в) нуөдө став јөзлыг јуасөм (референдум);
г) отменајтө Коми АССР-са Народнөй Комиссаряс Сөветлыг шуөмјассө да распораженијејассө, а сиз-жө ужалыг јөз депутатяслөн окружнөй, районнөй да карса сөветяслыг шуөмјассө да распораженијејассө, оз-кө најө лөсавны законкөд;

д) Коми АССР-са Верховнөй Сөвет сессияяс костын мездө должностыс да назначајтө Коми АССР-са торја Народнөй Комиссарясөс Коми АССР-са Народнөй Комиссаряс Сөветса председател индөм серти, бөрвылас Коми АССР-са Верховнөй Сөветлы вынөдөм выдө сувтөдөмөн;

е) сетө Коми АССР-са почетнөй званіејас.

31-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөвет бөрјө мандатнөй комиссия, коді прөверајтө Коми АССР Верховнөй Сөветса депутатяслыг полномочијејассө.

Мандатнөй комиссия представитөм серти Коми АССР-са Верховнөй Сөвет решајтө либө признајтны полномочијејассө, либө кассирујтны торја депутатясөс бөрјөмсө.

32-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөвет назначајтө, кор сийө лыддө коланаөн, лубөј вопрос куза следственнөй да ревизионнөй комиссияяс.

Став учрежденијејас да должностнөй јөз објазанөс пөртны олөмө тајө комиссияяслыг требоваңијејассө да сетны налы колана материаляс да документяс.

33-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн депутат оз вермы лоны кыскөма судебној кывкутөмө либө арестуйтөма Коми АССР-са Верховнөй Сөвет сөгластөг, а Коми АССР-са Верховнөй Сөвет сессияяс кадколастын—Коми АССР-са Верховнөй Сөветса Президиум сөгластөг.

34-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн полномочијејас помасөм бөрын Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн Президиум назначајтө выль бөрјысөмјас Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн полномочијејас помасан лунсаң кык төлыгса срокыс не сорөнжык.

35-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн полномочијејас помасөм бөрын Коми АССР-са Верховнөй Сөветлөн Президиум кутө ассыс полномочијејассө вылыг бөрјөм Коми АССР-са Верховнөй Сөветөн Коми АССР-са Верховнөй Сөветлыс выль Президиум лөсөдтөз.

36-өд статья. Вылыг бөрјөм Коми АССР-са Верховнөй Сөвет чукөртсө Коми АССР-са Верховнөй Сөвет важ составса Президиумөн бөрјөм бөрас төлыг мыстыг не сорөнжык.

37-өд статья. Коми АССР-са Верховнөй Сөвет лөсөдө Коми АССР-лыг Правительство—Коми АССР-са Народнөй Комиссаряслыг Сөвет.

КОМИ АВТОНОМНОЈ СÖВЕТСКОЈ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЈ РЕСПУБЛІКАСА ГОСУДАРСТВЕННОЈ УПРАВЛЕНІЈЕ ОРГАНЈАС

38-öd статта. Коми Автономној Сöветској Соціалістическој Республікаса государственной властлөн высшöй исполнителной да распорядительной органыс ем Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сöвет.

39-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сöвет кывкутö Коми АССР-са Верховной Сöвет возын да сылы подотчотной, а Коми АССР-са Верховной Сöвет сессияяс костын—Коми АССР-са Верховной Сöвет Президиум возын, кодлы подотчотной.

40-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сöвет, СССР-са, РСФСР-са да Коми АССР-са законяс да СССР-са, РСФСР-са Народной Комиссаряс Сöветяслөн постановленіеяс да распорядженіеяс подув вылын да најöс олöмö пöртöм могыс, лежалö постановленіеяс да распорядженіеяс да прöвeрайтö најöс олöмö пöртöм.

41-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сöветлөн постановленіеясыс да распорядженіеясыс олöмö быт пöртанаöс Коми АССР-са став территория вылын.

42-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сöвет:

а) öтувтö да вeскöдлö ужсö Коми АССР-са Народной Комиссариатяслыс да сылы подведомственной мукöд хожајственной да культурной учрежденіеяслыс; öтувтö да прöвeрайтö ужсö общесoюзной да союзно-республиканской Народной Комиссариатясса уполномоченнойяслыс;

б) приміталö мераяс народнохожајственной план олöмö пöртöм куза;

в) приміталö мераяс Коми АССР-са республиканской да местной бјуджетяс олöмö пöртöм куза;

г) приміталö мераяс общественной пöрадок кутöм куза, государственной интересяссö дорјöм да гражданаяслыс правояссö охраняйтöм куза;

д) вeскöдлö да прöвeрайтö ужсö округса, районясса да карясса ужалыс јöз депутатяслөн Сöветяс исполнителной комитетяслыс.

43-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сöветлөн ем право отменяйтны округса, районясса да карясса ужалыс јöз депутатяс Сöветяс исполнителной комитетяслыс решеніеяс да распорядженіеяс, а сиз-жö дугöдавны олöмö пöртöмыс округса, районясса да карясса ужалыс јöз депутатяс Сöветяслыс решеніеяссö да распорядженіеяссö.

Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сöветлөн ем право отменяйтны Коми АССР-са Народной Комиссаряслыс приказяс да инструкцияяс.

44-öd статта. Коми АССР-са Народной Комиссаряслөн Сöвет лöсöдсö Коми АССР-са Верховной Сöветöн тащöм составöн:

Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сöветса председател;

Коми АССР-са Народной Комиссаряс Сöветса председателöс кык вежыс;

Комі АССР-са Госу­дарственн­ој План­ов­ој Коміссі­јас­а пре­се­да­тель;

Комі АССР-са Народн­ој Коміс­сар­јас:

В­ор про­мыш­лен­ност ку­за;

Ві­з­му у­жал­ом ку­за;

Фі­нан­с­јас ку­за;

Пы­щ­к­ос­са т­ор­г­у­ј­т­ом ку­за;

Пы­щ­к­ос­са ф­ел­о­јас ку­за;

Јус­ті­ці­ја ку­за;

Ҷо­н­ві­з­алун ку­т­ом ку­за;

Про­с­веш­че­н­і­је ку­за;

Мес­т­н­ој про­мыш­лен­ност ку­за;

Ком­му­нал­н­ој ов­м­ос ку­за;

Со­ці­ал­н­ој об­ес­печ­е­н­і­је ку­за;

до­ро­ж­н­ој управ­ле­н­і­јес­а на­ч­ал­н­ік;

За­го­тов­ка­јас ку­за СС­С­Р Ко­мі­тет­са упол­но­моч­ен­н­ој;

Ис­кус­ство ф­ел­о­јас ку­за управ­ле­н­і­јес­а на­ч­ал­н­ік.

45-öd стат­та. Ко­мі АССР-са пра­ві­тель­ство ли­б­о Ко­мі АССР-са Народн­ој Коміс­сар, ко­д­лы в­о­ч­о­ма ју­ал­ом Ко­мі АССР Вер­хов­н­ој Со­вет­са ф­е­пу­тат­он, об­ја­зан­ос ку­ј­им лун­ја сро­кыс не со­р­он­жык сет­ны кы­в­ј­он ли­б­о г­і­ж­ом­он в­о­ч­акы­в Ко­мі АССР-са Вер­хов­н­ој Со­веты­н.

46-öd стат­та. Ко­мі АССР-са Народн­ој Коміс­сар­јас вес­к­од­ло­ны Ко­мі АССР ком­пе­тен­ці­ја­о пы­рыс го­су­дар­ствен­н­ој управ­ле­н­і­је ју­к­он­јас­он, РС­Ф­С­Р-са да Ко­мі АССР-са Кон­сти­ту­ці­ја­јас сер­ті.

47-öd стат­та. Ко­мі АССР-са Народн­ој Коміс­сар­јас со­от­вет­ству­ју­щ­ој Народн­ој Коміс­сар­і­ат­јас ком­пе­тен­ці­ја пре­де­л­јас­ын ле­з­ал­о­ны пра­ка­з­јас да ін­ст­рук­ці­ја­јас СС­С­Р-са, РС­Ф­С­Р-са да Ко­мі АССР-са за­кон­јас, СС­С­Р-са, РС­Ф­С­Р-са да Ко­мі АССР-са Народн­ој Коміс­сар­јас Со­вет­л­он по­стан­ов­ле­н­і­је­јас да рас­по­ра­же­н­і­је­јас, РС­Ф­С­Р-са Народн­ој Коміс­сар­јас­л­он пра­ка­з­јас да ін­ст­рук­ці­ја­јас по­ду­в вы­лын да нај­ос о­ло­м­о п­ор­т­ом мо­гыс, да пр­о­ве­ра­ј­т­оны нај­ос о­ло­м­о п­ор­т­ом­с­о.

48-öd стат­та. Ко­мі АССР-са Народн­ој Коміс­сар­і­ат­јас вес­к­од­ло­ны на­лы по­ру­ч­і­т­ом го­су­дар­ствен­н­ој управ­ле­н­і­је ју­к­он­јас­он, кы­зі Ко­мі АССР-са Народн­ој Коміс­сар­јас Со­вет­лы, сі­зі і РС­Ф­С­Р-са со­от­вет­ству­ју­щ­ој Народн­ој Коміс­сар­і­ат­јас­лы под­ч­і­на­ј­т­ч­ом­он.

V-öd ГЛАВА

ГОСУ­ДА­Р­СТ­ВЕН­Н­О­Ј ВЛА­СТ­Л­О­Н МЕС­Т­Н­О­Ј ОР­ГАН­ЈАС

49-öd стат­та. Ок­руг­јас­ын, ра­јон­јас­ын, кар­јас­ын, по­со­лок­јас­ын, сі­кт­јас­ын, ф­е­ре­в­на­јас­ын го­су­дар­ствен­н­ој вла­ст ор­ган­јас­ыс—у­жалыс ј­оз ф­е­пу­тат­јас­л­он Со­вет­јас.

50-öd стат­та. У­жалыс ј­оз ф­е­пу­тат­јас­л­он ок­руг­са, ра­јон­јас­са, кар­јас­са, по­со­лок­јас­са, сі­кт­јас­са Со­вет­јас б­ор­јыс­с­о­ны ок­руг­са, ра­јон­са, кар­са, по­со­лок­са, сі­кт­са, ф­е­ре­в­на­са у­жалыс ј­оз­он 2 во­са срок ке­ж­л­о.

51-öd стат­та. У­жалыс ј­оз ф­е­пу­тат­јас­л­он Со­вет­јас (ок­руг­са, ра­јон­са, кар­са, по­со­лок­са, сі­кт­са) вес­к­од­ло­ны ку­ль­тур­но-по­лі­т­і­ч­ес­к­ој да хо­з­а­ј­ствен­н­ој стро­і­тель­ство­он ас­ла­ныс т­ер­рі­то­рі­ја вы­лын, ур­ч­і­т­оны мес­т­н­ој б­ю­д­жет, вес­к­од­ло­ны на­лы под­ч­і­н­і­т­ом управ­ле­н­і­је ор­ган­јас у­ж­он, об­ес­печ­і­ва­ј­т­оны го­су­дар­ствен­н­ој п­о­ра­док ох­ра­на­ј­т­ом.

отсасоны страналыг доржысан вын јонмөдөмлы, обеспечивајтөны законјас соблудајтөм да гражданагы правојассө охранајтөм.

52-өд статта. Ужалыг јөз депутатјаслөн Советјас примиталөны шуөмјас да сеталөны распораженіејас СССР-са, РСФСР-са да Коми АССР-са законјасөн налы сөтөм правојас пределјасын.

53-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас округса, рајонјасса, карјасса да сиктјасса Советјаслөн исполнителинөј да распорадителинөј органјасыс емөс наөн бөрјөм исполнителинөј комитетјас тащөм составөн: председател, сјјөс вежысјас, секретар да шленјас.

54-өд статта. Негырыс сиктјасын сиктјасса ужалыг јөз депутатјас Советјаслөн исполнителинөј да распорадителинөј органыс ем наөн бөрјөм председател, сјјөс вежыс да секретар.

55-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас Советјаслөн исполнителинөј комитетјас (округса, рајонса, карса, посолокса, сиктса) пөртөны олөмө асланыс территория вылын культурно-политическөј да хожајственнөј строителствоөн вескөдлөм ужалыг јөз депутатјас соответствујущөј Советјаслөн да вылынжык сулалыс государственнөј органјаслөн решеніејас подув вылын.

56-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас округса да рајонјасса Советјаслөн сессіајасыс чукөртсөны најө исполнителинөј комитетјасөн вонас 6-ыс не шочжыка.

57-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас карјасса да сиктјасса Советјаслөн сессіајасыс чукөртсөны најө исполнителинөј органјасөн төлынас өткыс не шочжыка, а кочевөј рајонјасын кык төлысын өткыс не шочжыка.

58-өд статта. Ужалыг јөз депутатјаслөн округса, рајонјасса да карјасса Советјас сессіајасыс заседаніејассө нуөдөм могыс сессіа кад кежлө бөрјөны председателөс да секретарөс.

59-өд статта. Сиктсөветса председател чукөртө сиктса Советөс да нуөдө сылыс заседаніејассө.

60-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас Советјаслөн исполнителинөј органјасыс вескыда подотчотнөјөс кызі најөс бөрјыс ужалыг јөз депутатјас Советлы, сјзі і ужалыг јөз депутатјас вылынжык сулалыс Советса исполнителинөј органлы.

61-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас Советјас вылынжык сулалыс исполнителинөј комитетјаслөн ем право отменајтны улынжык сулалыс исполнителинөј комитетјасыс решеніејассө да распораженіејассө да дүгөдавны олөмө пөртөмыс ужалыг јөз депутатјас улынжык сулалыс Советјасыс решеніејассө да распораженіејассө.

62-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас вылынжык сулалыс Советјаслөн ем право отменајтны ужалыг јөз депутатјас улынжык сулалыс Советјасыс да најө исполнителинөј комитетјасыс решеніејассө да распораженіејассө.

63-өд статта. Ужалыг јөз депутатјас округса Советлөн исполнителинөј комитет котыртө тащөм отделјас:

- вјзму овмөс куза;
- финансјас куза;
- пыщкөсса төргүјтөм куза;
- зоңвјзалун кутөм куза;
- народнөј образованіе куза;
- местнөј промышленност куза;
- коммунальнөј овмөс куза;
- соціалнөј обеспеченіе куза;

дорожнӧј;
общщӧј;
планӧвӧј комиссија;

кадрјаслӧн сектор исполкомса председател бердын.

64-ӧд статта. СССР-са да РСФСР-са законјас подув вылын, Комі АССР-са Верховнӧј Сӧвет вынгӧдӧмӧн, Пыщкӧсса делӧјас куза Народнӧј Комиссариат вермӧ котыртны ассыс управленіе ужалыс јӧз депутатјас округса Сӧвет бердын.

65-ӧд статта. Ужалыс јӧз депутатјас округса Сӧветлӧн отделјас асланыс ужын подчинајтчӧны, кызі ужалыс јӧз депутатјас Округса Сӧветлы да сійӧ исполнителнӧј комитетлы, сізі і Комі АССР-са соответствующӧј Народнӧј Комиссариатлы.

66-ӧд статта. Ужалыс јӧз депутатјаслӧн районјасса Сӧветјас котыртӧны исполнителнӧј комитетјаслыс тащӧм отделјас:

визму овмӧс куза;
народнӧј образованије куза;
финансјас куза;
пыщкӧсса торгуетӧм куза;
зонвизалун кутӧм куза;
социалнӧј обеспеченије куза;

общщӧј;
дорожнӧј;

планӧвӧј комиссија;

кадрјаслӧн сектор исполкомса председател бердын,

да, сыыс кынзі, районса овмӧс аслыспӧлӧслун серті, Комі АССР Верховнӧј Сӧветса Президиумӧн вынгӧдӧмӧн, ужалыс јӧз депутатјаслӧн районјасса Сӧветјас котыртӧны тащӧм отделјас: коммуналнӧј да местнӧј промышленност куза.

67-ӧд статта. Район условіејас серті, СССР да РСФСР законјас подув вылын, Комі АССР Верховнӧј Сӧвет Президиумӧн вынгӧдӧмӧн, Пыщкӧсса делӧјас куза Народнӧј комиссариат котырталӧ ужалыс јӧз депутатјаслӧн районјасса Сӧветјас бердӧ ассыс управленіејас.

68-ӧд статта. Ужалыс јӧз депутатјас районјасса Сӧветјаслӧн отделјас подчинајтчӧны асланыс ужын кызі ужалыс јӧз депутатјаслӧн районса Сӧветлы да сійӧ исполнителнӧј комитетлы, сізі і Комі АССР-са соответствующӧј Народнӧј Комиссариатлы.

69-ӧд статта. Печорскӧј округувса районјасын ужалыс јӧз депутатјас районјасса Сӧветјаслӧн отделјас асланыс ужын подчинајтчӧны кызі ужалыс јӧз депутатјаслӧн районса Сӧветлы да сійӧ исполнителнӧј комитетлы, сізі і Округса исполнителнӧј комитетса соответствующӧј отфеллы.

70-ӧд статта. Ужалыс јӧз депутатјаслӧн карса Сӧвет котыртӧ исполнителнӧј комитетлыс тащӧм отделјас:

финансјас куза;
коммуналнӧј овмӧс куза;
пыщкӧсса торгуетӧм куза;
зонвизалун кутӧм куза;
народнӧј образованије куза;
социалнӧј обеспеченије куза;

общщӧј;

планӧвӧј комиссија;

кадрјаслөн сектор ісполкомса председател бердын, да, сыыс кынзі, карса промышленност, сіјө карса да кар бердса овмөс аслыспөдслунјас серті:

местнөј промышленност куза;

візму овмөс куза.

71-өд статта. Ужалыс јөз депутатјас карјасса Сөветјаслөн отфелјас подчінајтчөны асланыс ужын кызі ужалыс јөз депутатјаслөн карса Сөветлы да сълөн ісполнїтельнөј комїтетлы, сің-жө і ужалыс јөз депутатјаслөн рајоннөј Сөветса соответствујушщөј отфеллы.

72-өд статта. Сыктывкар карса ужалыс јөз депутатјас Сөветлөн отфелјас асланыс ужын подчінајтчөны кызі Сыктывкарса ужалыс јөз депутатјас Сөветлы да сіјө ісполнїтельнөј комїтетлы, сізі і вескыда Коми АССР-са соответствујушщөј Народнөј Комїссарїатлы.

VI-өд ГЛАВА

КОМИ АВТОНОМНӨЈ СӨВЕТСКӨЈ СОЦИАЛИСТИЧЕСКӨЈ РЕСПУБЛИКАЛӨН БЈУДЖЕТ

73-өд статта. Коми Автономнөј Сөветскөј Соціалїстїческөј Республикалөн бјуджет вөчсө Коми АССР-са Народнөј Комїссарјас Сөветөн да сетсө сълөн Коми АССР-са Верховнөј Сөветөн вынсөдөм вълө.

Коми АССР-са Верховнөј Сөветөн вынсөдөм бјуджет Коми АССР-лөн јөздөсө ставлы төдөм вълө.

74-өд статта. Коми АССР-са Верховнөј Сөвет бөрјө бјуджетнөј комїссїа, кодї докладывајтө Верховнөј Сөветлы Коми АССР-са бјуджет куза ассыс закълученїе.

75-өд статта. Коми АССР-лыс бјуджет олөмө пөртөм јылыс отчет вынсөдсө Коми АССР-са Верховнөј Сөветөн да јөздөсө ставлы төдөм вълө.

76-өд статта. Коми АССР-са бјуджетө, округса, рајонјасса, карјасса, посолковөј да сїктјасса Сөветјаслөн местнөј бјуджетјасө пыртсөны местнөј хөзајствоыс доходјас, отчїсленїејас најө территория вылын поступајтыс государственнөј доходјасыс, а сің-жө меставывса налогјасыс да сборјасыс поступленїејас, СССР-са да РСФСР-са законодательствоөн урчїтөм размерјасын.

VII-өд ГЛАВА

СУД ДА ПРОКУРАТУРА

77-өд статта. Коми Автономнөј Сөветскөј Соціалїстїческөј Республикаын правосудїе пөртсө олөмө народнөј судјасөн, Коми АССР-са Верховнөј Судөн, СССР-са Верховнөј Сөвет шуөм серті лөсөдөм СССР-са спецїалнөј судјасөн.

78-өд статта. Став судјасын делөјассө вїдлалөмыс нуөдсө народнөј заседателјас участвујтөмөн, сещөм-случајјасын кынзі, кодјасөс спецїалнө индөма законөн.

79-өд статта. Коми АССР-са Верховнөј Суд ем Коми АССР-са высшөј судєбнөј орган. Коми АССР-са Верховнөј Суд вълө пуктыс-

сö Коми АССР-са став судьбнöй органяс судьбнöй уж бöрса вiдöдöм (надзор).

80-öд статта. Коми АССР-са Верховнöй Суд бöржысö Коми АССР-са Верховнöй Сöветöн вiт вога срок кежлö.

81-öд статта. Народнöй судяс бöржысöны районса гражданаөн всеобщщöй, вескыд да равнöй бöржысан право подув вылын гусөн гөлöсуйтöмөн—кужим вога срок кежлö.

82-öд статта. Коми АССР-ын судопроизводство нуöдсö коми кыв вылын, сiжö мортяслы, кодяс оз тöдны тајö кывсö, делö материал-ясөн переводчик пыр тырвыжö тöдмөдöм обеспечитöмөн, а сiз-жö суд вылын ас кывжөн выступајтны право обеспечитöмөн.

83-öд статта. Коми АССР-са став судясын делö вiдлалöмыс вога, мыјещ законөн абу урчитöма таыс кежөмяс, дорјөм вылö мыжданалы право обеспечитöмөн.

84-öд статта. Судьяяс независимöјөг да подчинајтчöны сöмын законлы.

85-öд статта. Став Народнöй Комиссариатясөн да налы подведомственнöй учрежденијясөн, сiз-жö кызи i торја должностнöй мортясөн, а сiз-жö гражданаөн Коми АССР-са территория вылын законяс стöч олöмö пöртöм бöрса вышшöй надзор пöртсö олöмö кызи СССР-са Прокурорөн вескыда, сiзи i РСФСР-са Прокурор да Коми АССР-са Прокурор пыр.

86-öд статта. Коми АССР-са Прокурор назначајтсö СССР-са Прокурорөн вiт вога срок кежлö.

87-öд статта. Коми АССР округса, районясса да карясса прокуроряс назначајтсöны РСФСР-са Прокурорөн, СССР-са Прокурор вынсöдöмөн, вiт вога срок кежлö.

88-öд статта. Прокуратуралөн органяс пöртöны олöмö ассыныс функцијяснысö меставывса некущöм органясаң зависиттөг, подчинајтчöны сöмын СССР-са да РСФСР-са Прокурорлы.

VIII-öд ГЛАВА

ГРАЖДАНАЛӨН ОСНОВНӨЙ ПРАВОЈАС ДА ОБЯЗАННОСТЈАС

89-öд статта. Коми Автономнöй Сöветскöй Социалистическöй Республикаса гражданалөн ем уж вылö право, мөд ногөн-кö гарантированнöй уж получитöм вылö право, најö уж лыд да качество сертидон мынтöмөн.

Уж вылö право обеспечивајтсö народнöй овмөс социалистическöя котыртöмөн, сöветскöй обществоса производителнöй выняс пыр öтарö сөдöмөн, хожајственнöй кризисяслыс позанлун вештöмөн да ужтöмалöм бырөдöмөн.

90-öд статта. Коми АССР-са гражданалөн ем шојччөм вылö право.

Шојччөм вылö право обеспечивајтсö кызвын рабочöјыслы ужалан лунсö сiзим чассöз чинтöмөн, рабочöјяслы да служащöјяслы уждон сохранитöмөн быд во отпускяс сетöмөн, ужалыясöс обслуживајтöм вылö уна лыда санаторияяс, шојччан керкаяс, клубяс сетöмөн.

91-öд статта. Коми АССР-са гражданалөн ем материалнöй обеспе-

ченіе выло право пöрыс дыржі, а сіґ-жö—вісігöн да ужавны верман-лун воштöм случајас дыржі.

Тажö правоыс обеспечивајтсö рабочöјјасöс да служащöјјасöс го-сударство шщöт выло социалнöј страхујтöм јона паскöдöмöн, ужа-лыс јöзлы дон босттöг медіцинскöј отсöг сетöмöн, ужалыс јöзлы пöлзујтчöм выло уна лыда курортјас сетöмöн.

92-öд статта. Комі АССР-са гражданалöн ем образоваңіе выло право.

Тажö правоыс обеспечивајтсö всеобщце-обязателнöј началнöј велöдöмöн, дон босттöг велöдöмöн, щöщ і высшöј образоваңіеыс, высшöј школаын кызвын велöдчысјаслы государственнöј стіпендіја-јас сістемаöн, школајасын ас кыв вылын велöдöмöн, заводјасын, совхозјасын, машинотракторнöј станціјајасын да колхозјасын ужалыс-јаслыс дон босттöг производственнöј, техническöј да агрономическöј велöдчöм котыртöмöн.

93-öд статта. Комі АССР-ын нывбабалы сетсöны мужчінакöд öт-код правојас хоҗајственнöј, государственнöј, культурнöј да обще-ственно-політическöј олöм став јукöнјасын.

Нывбабајаслыс тајö правојассö олöмö пöртан поҗанлуныс обес-печивајтсö уж выло, ужыс мынтысöм выло, шојччöм выло, социалнöј страховаңіе да образоваңіе выло мужчінакöд öткод правојас сетö-мöн, мамлыс да кагалыс інтересјассö государствоöн охранајтöмöн, нывбабалы нöбасігöн уждöн сохрانیтöмöн отпускјас сетöмöн, чела-дасан уна лыда керкајасöн, челад јасліјасöн да садјасöн.

94-öд статта. Националност ны раса выло віçöдтöг Комі АССР-са гражданалöн хоҗајственнöј, государственнöј, культурнöј да обще-ственно-політическöј олöм став јукöнјасын равноправіе ем вöрçöдны поҗтöм закон.

Кöт кущöм ескö мед ез вöв, вескыда кöт кыщолöн, правојас ог-ранічітöм, лібö, мöдарö, расöвöј да националнöј принадлежност серті гражданајаслы вескыда лібö кыщолöн преімушествојас лöсöдöм, сіґ-жö кызі расöвöј да националнöј ісклучітельност, лібö лöглун да кезовтöм быдпöлöс проповедујтöм—карајтчöны законöн.

95-öд статта. Гражданалы сöвестлыс свобода обеспечітöм могыс Комі АССР-ын вічко торјöдöма государствоыс да школа вічкоыс. Релігіознöј култјас нуöдан свобода да антірелігіознöј пропаганда выло свобода прізнајтсö став граждана сајын.

96-öд статта. Ужалыс јöз інтересјас серті да социалістическöј стрöј јонмöдöм могыс Комі АССР-са гражданалы законöн гаранті-рујтсö:

- а) кыв выло свобода;
- б) печат выло свобода;
- в) собраңіејас да мітінгјас выло свобода;
- г) ывлавывса шествіејас да демонстраціјајас выло свобода.

Гражданајаслöн тајö правојасыс обеспечивајтсöны ужалыс јöзлы да најö органаціјајаслы типографіјајас, бумага запасјас, обще-ственној здаңіејас, улічајас, свјаґ средствојас да мукöд матеріалнöј условіејас сетöмöн, кодјас колöны тајö правојассö олöмö пöртöм выло.

97-öд статта. Ужалыс јöз інтересјас серті да народнöј массајас-лыс організаціоннöј самодејательностсö да політическöј возмöстчöм-сö кыпöдöм могыс Комі АССР-са гражданалы обеспечивајтсö право котыртчыны общественнöј органаціјајасö, профессионалнöј сојуз-

асо, кооперативној отувтчөмјасо, том јоз организацијасо, спортивној да оборонној организацијасо, культурној, техничкој да научној обшествојасо, а рабочој класс пөвстыг да ужалыг јоз мукөд слөјјас пөвстыг јонжыка воґмөстчыг да сознательној граждана котыртчөны Ставсојузса коммунистическој (большевикјас) партијао, коди ем социалистическој стројос јонмөдөм да кыпөдөм вөсна тышын ужалыг јөзлөн воґынмуныг отрад да коди ем ужалыг јөз став организацијаслөн, кыґи обшественнојјаслөн, сизі і государственнојјаслөн вескөдлыг јадро.

98-өд статґа. Комі АССР-са гражданылыг обеспечивајтсө личностлөн неприякосновенност. Суд шуөмтөґ либө прокурор вынөдтөґ некод оз вермы лоны арестујтөмаөн.

99-өд статґа. Граждана оланінјаслөн неприякосновенност да гижасөмјаслөн гусалун виґсөны законөн.

100-өд статґа. Комі АССР сетө убежище право мукөд странајасса гражданајаслы, кодјасөс преследујтөны ужалыг јөзлыг иштесјассө дорјөмыг, либө научној ужыг, либө национално-освободителној тышыг.

101-өд статґа. Комі АССР-са быд гражданын објазан соблудайтны Сөветској Социалистическој Республикајас Сојузлыг, Россіјској Сөветској Федеративној Социалистическој Республикалыг да Комі Автономној Сөветској Социалистическој Республикалыг Конституцијассө, пөртны олөмө законјас, кутны уж дисциплина, честнөјөн лоны обшественној долг динө, уважайтны социалистическој олан ноглыг правилөјассө.

102-өд статґа. Комі АССР-са быд гражданын објазан виґны да јонмөдны обшественној, социалистическој собственност, кыґи сөветској стројлыг свјашченној да вөрґөдны поґтөм подув, кыґи рөдина озырлунлыг да јонлунлыг источник, кыґи став ужалыг јөз заґиточној да культурној олөмлыг источник.

Обшественној социалистическој собственност вылө угласыг војтыр—народлөн враґјас.

103-өд статґа. Всеобшцөј воінској објазанност ем закон.

Рабоче-Крестьянској Красној Армијаын воінској служба ем почетној објазанност Комі АССР-са гражданылөн.

104-өд статґа. Отечествонымөс дорјөм ем свјашченној долг Комі АССР-са быд гражданынлөн. Рөдиналыг изменитөм: присага нарушитөм, враґладорө вужөм, государства војенној вынјөрлыг ушщерб вөчөм, шпионаж—карајтчөны закон став стрөглуннас, кыґи меґса ыґыд злоґејство вөчөм.

IX-өд ГЛАВА

БӨРЈЫҒАН ГИҒТЕМА

105-өд статґа. Депутатјасөс бөрјөмјасыг ужалыг јөз депутатјас став Сөветјасө: Комі АССР-са Верховној Сөветө, округса, рајонјасса, карјасса, посолокјасса да сиктјасса ужалыг јөз депутатјас Сөветјасө нуөдсөны бөрјысыґјасөн всеобшцөј, равнөј да вескыд бөрјысан право подув вылын гусөн гөлөсујтөмөн.

106-өд статґа. Депутатјасөс бөрјөмјас всеобшцөјөс: Комі АССР-са став гражданылөн, кодјаслы тырөма 18 арөс, расөвөј да националној принадежность вылө, вероисповеданіе, образовательној ценз,

оседлост, социалнӧй проісхожденије, імушественнӧй положеније да
возра дејателност вылӧ визӧдтӧг ем право бӧрјыны депутатјасӧс да
лоны бӧрјӧмаӧн, јӧјјас кынзі да судітӧм јӧз кынзі, кодјасӧс судӧн
лішітӧма бӧрјысан правоыс.

107-ӧд статта. Депутатјасӧс бӧрјӧмјас равнӧјӧс: быд граждаӧн-
лӧн ем ӧті гӧлӧс; став гражданаыс бӧрјысӧмын участвуйтӧны ӧткод
основаӧіејас вылын.

108-ӧд статта. Нывбабајас пӧлзуйтчӧны бӧрјысан да бӧрјӧмаӧн
лоан правоӧн мужчінајаскӧд ӧткода.

109-ӧд статта. Краснӧј Арміјаын служітыс граждана пӧлзуйтчӧны
бӧрјысан да бӧрјӧмаӧн лоан правоӧн став гражданакӧд ӧткода.

110-ӧд статта. Депутатјасӧс бӧрјӧмјас вескыдӧс: ужалыс јӧз де-
путатјас став Сӧветјасӧ, сіктса да карса ужалыс јӧз депутатјас
Сӧветсаӧ заводітӧмӧн Комі АССР-са Верховнӧј Сӧветӧз, бӧрјысӧм-
јас нуӧдсӧны непосредственнӧ гражданаӧн вескыда бӧрјысӧмјасӧн.

111-ӧд статта. Депутатјасӧс бӧрјӧгӧн гӧлӧсуйтӧмыс гуса.

112-ӧд статта. Комі АССР-са ужалыс јӧз депутатјаслӧн Сӧвет-
јасӧ бӧрјысӧмјас нуӧдсӧны бӧрјысан округјасын ташӧм нормајас
серті:

ужалыс јӧз депутатјас округса Сӧветӧс—ӧті депутат 2.000 олыгыс;
рајонса Сӧветӧс, рајон раџмерјас серті—ӧті депутат 500-ыс не
ещажык да 1.500-ыс не унжык олыгыс;

карса Сӧветӧс, кар раџмерјас серті,—ӧті депутат 100-ыс не еща-
жык да 1000-ыс не унжык олыгыс;

сіктса Сӧветӧс, сіктса Сӧвет дејателност рајон раџмерјас серті—
ӧті депутат 50-ыс не ещажык да 250-ыс не унжык олыгыс.

Бӧрјысан нормајас быд округса, рајонса, карса, посолокса да
сіктса ужалыс јӧз депутатјас Сӧветјасӧ урчітсӧны „Комі АССР-са
ужалыс јӧз депутатјас Сӧветјасӧ бӧрјысӧмјас јылыс положенијеӧн“
бӧрјысан нормајас преџелјасын, кодјасӧс індӧма тајӧ статтаас.

113-ӧд статта. Бӧрјысӧгӧн кандідатјасыс індысӧны бӧрјысан ок-
ругјас куџа.

Кандідатјасӧс індан правоыс обеспечівајтсӧ общественнӧј орга-
нізаціјајаслы да ужалыс јӧз обществојаслы, коммуністіческӧј пар-
тіјнӧј организацијајаслы, професіоналнӧј сојузјаслы, кооператівјаслы,
том јӧз организацијајаслы, культурнӧј обществојаслы.

114-ӧд статта. Быд депутат објазан отчітывајтчыны бӧрјысјас во-
зын аслас ужыс да ужалыс јӧз депутатјас Сӧвет ужыс да лубӧј
кадӧ вермас лоны бӧр вештӧма унжык бӧрјысјас шуӧм серті зако-
нӧн лӧсӧдӧм пӧрадокӧн.

Х-ӧд ГЛАВА

ГЕРБ, ФЛАГ, СТОЛЬЦА

115-ӧд статта. Комі Автономнӧј Сӧветскӧј Соціалістіческӧј Рес-
публикалӧн государственнӧј гербыс ем РСФСР-лӧн государственнӧј
герб, коді состоітӧ зарны чарла да мӧлӧт серпасыс, кодјасӧс пук-
тӧма крест на крест, воропјаснас увлаӧ, гӧрд фон вылын шонді
југӧр пыщкӧ да кыщалӧма шепјасӧн, „РСФСР“ да „Став странајасса
пролетаріјјас, ӧтувтчӧј!“ рочӧн да коміӧн гіжӧмӧн, „РСФСР“ гіжӧд
улас посніжык шыпасјасӧн „Комі АССР“ роч да комі кывјас вылын
содтӧмӧн.

116-öд статта. Коми Автономнөй Сöветскöй Социалистическöй Республикалөн государственнöй флагыс ем РСФСР-лөн государственнöй флаг гөрд полотнищыс, кодлөн шуҗга пельöсас, пула дорас, вылын, зарни шыпасясөн гижöма „РСФСР“, „РСФСР“ гижöд улас посныжык шыпасясөн „Коми АССР“ роч да коми кывяс вылын содтöмөн.

117-öд статта. Коми Автономнöй Сöветскöй Социалистическöй Республикалөн столица — Сыктывкар.

XI-öд ГЛАВА

КОНСТИТУЦИАÖС ВЕЖАН ПÖРАДОК

118-öд статта. Коми АССР-лыс Конституция вежöмыс нуöдсö сöмын Коми АССР-са Верховнöй Сöвет шуöм серти, кодöс лоö примитöма унжыкнас Коми АССР-са Верховнöй Сöвет кык коҗмöд җукөн гөлöсыс не ещажыкөн, РСФСР-са Верховнöй Сöветөн вынсöдöмөн.

Н. ОСТРОВСКИ

БУШКОВЫН ЧУЖЫГЛАС

ӨКМЫСӨд ГЛАВА 1)

Могельницкіјас столөвөјын ужнајтисны.

Муртса-на воөм Едвард виставліс карын лоөмтор јылыс. Пріслуга дырјі сіјө горнітис виччысөмөнжык. Зато Владіслав болгіс векса апломбнас:

— Налы зоң во кежлө тырмас! да, мі бура ужалыштім...

Људвіга пукаліс чөла да пөштї нінөм ез сој.

Порс пі начинка—греча рок—кіскаліг тыр Баранкевіч норасіс пөрыс графлы:

— Мыј мем вөчны свеклөыскөд—ог төд. А сакар... Кытчө воштыны сакарсө? да!—друг сылы дум вылас воіс мыкө сөлөмсө укөдантор да быдсөн вичдыліс.—Ті төданныд,—Едвардлаң бергөдчіс сіјө,—талун меным вајісны запіска, кодын немецкөј ешелоныс кушцөмкө каптенармус пріказывајтө пыр-жө грузітны квајт вагон сакар да вајны најөс немецкөј ешелон дорө... Кызі тајө кажітчө тіјанлы—квајт вагон сакар! Но, төдад-кө, тајө нахалствосыс-нін нахалство!

Едвард букыштчіс.

— І мыј-жө мөвпалөвөчны пан Баранкевіч?—небыд муđerлунөн јуаліс өтец Іјеронім.

Сахарозаводчікөс тајө јуалөмыс скөрмөдіс.

— Кызі, мыј вөчны? Ме і кусөк сакар ог сет, непөштө квајт вагон.

— Секі најө асныс богтасны сіјөс,—порс јај тор өкуратнөја вундіг-моз жалітөмөн кыввізіс өтец Іјеронім.

— Ме надејчча, пан Едвард оз лең тајөс вөчны!

Едвард нінөм ез шу.

— Квајт вагоныд—сіјө нінөм-на. Міјанлыс вот ставсө богтісны, дај асным муртса спасітчим,—желчнөја кутіс сорнітны пөрыс Зајончковскіј.—Ме чајта, мыј пан Едвард ассыс отрадсө медвоң ыстас міјан іменіјеө. Ме кора тајөс вөчны аскі-жө, кытчөң крестана ез-на удітны реблавны грабітөмсө.

1) Заводітчөмсө вірөд 3, 4, 5 да 6-өд номерјасыс.

Баранкевіч весігтö дүгдiс аклавны:

— Сiзкö, тiјан ногөн, квајт вагон сакарыс — пустак? Сiјö—квајт сурс пуд! Квајт сурс пуд!—вiлкiнас пыркöдöмөн шуiс сiјö кирган гö-лöсөн.— Сiјö—зарнiөн кыз кöкјамыс сурс кöкјамыс го шайт...

— да, но сiјö лöө тiјан ембурлөн сöмынiчöтiк јукөн, а мiјанлыг ставсö бостiсны,—ез вермы терпитны панi Зајончковскаја.

Баранкевіч крута бергöдчiс сылаңо:

— Кора прöстiтны... Ге... умм... да! Но панi, тыдалö, меыс бур-жыка тöдö менгым озырлунöс...

Тайö неприятној сценасö ородiс Јузефлөн локтöм.

— Пан мајор i пан обер-лејтенант корöны разрешенiје пыравны татчö. Найö мöдöны вокзал вылö да кöсјöны прöшцајтчыны,—зу-мыша вiсталис старiк.

Могельницкiјас вiчöдлiсны мöда-мöдыс вылö.

— Кор,—жеңыда вочавiзiс Едвард.

Немецјасöс корiсны пызан саяö. Горнi ез јитчы.

— Прöстiтöј, господа, тi онö тöдöј талун воöм ешелонын коман-дiрлыг овсö?—друг јуалис Едвард офицерјаслыс.

— Полковник Пфлаумер,—кутчысöмөн кыввiзiс мајор.

— Ешелоныс мунö талун?—надеја пырыс јуалис Баранкевич.

Зонненбург зiлис нуммунны:

— Та јылыс озжык сорнiтлыны...

— Прöстiтöј, ме сiз iнтересујтчи,—дöзмис Баранкевич.

Бара пырис Јузеф.

— Кора прöстiтны,—ворота дорын сулалöны кушöмкö верзöмајас. Караулса начальник корö тiјанöс, јасновельможнöј пан, петавны сор-нитчыны,—Владiслав дорö шыöдчöмөн шуiс сiјö.

Владiслав термасöмөн петiс.

— Сiзкö, тi вузаланныд мiјанлы ескадронса вöвјастö?—лејтенант-дан копыртчöмөн нöжјөнiк јуалис пöрыс граф.

Зонненбург пукалис насаң ылын.

— Кызi тiјанлы вiставны... Тайö абу зiк лöсыд. Господин мајор прöтiв...

— Но тi вермад i сытöг вöчны. Тi-öд мунанныд. Жын салдатыс дезертирујтiсны, мукöдыс термасöны гортаныс. Кытчö тiјанлы вöв-јассö кыскыны сөрғыд? Тi-öд појездөн мунад.

— Ме гөгөрвоа, господин граф, но фелöыс...

— Сонын,—сылы отсалис граф.

— да, пöжалуј i сыын. Ме вiстали тiјанлы суммасö—неламын сурс марка. Но маркалөн доныс усö. Ме пола, мыј Берлинö воöм мыгтi ме вермасы вылö нöбны сöмын бутерброд. Асныд думыштöј, öкмыс-дас бур вöлыс тайö вывти iчöt дон.

Казимiр Могельницкiј скöра кутiс кызны.

— Но тi-жö найöс он сөрғыд бостöј! Шуам, тi талун војнас му-нанныд,—сек-öд вöвјасыс мiјанлы сурасны дарöм...

Öтувја сорнiөн ылалöм гөстјас ез кывзыны найöс.

Шмултке мöвпнас чорыда вiдчыштiс, но ассö кутöмөн вочавiзiс.

— ферт, ог бостöј. Шуны-кö, ме ескö верми колччыны татчö некымын лун кежлö. Ешелон бöрса походнöј пöрадокөн локтö мiјан франкфуртскöј полк, кöни, кыз ме тöда, служитö тiјан пiныд. Найöс-кö оз кутны, найö лоасны тани некымын лун мыгтi.

Пöрыс граф кутiс беспокоитчыны. Едвард щöктiс кöт мыј, а нöб-ны немецјаслыг вöвјассö.

— Но, ладнӧ, ме сӧгласитча сетны ветымын сурс, сиз, услуга ради. Ми-ӧд тижанкӧд бур тӧдсајас.

— Прӧстӧтӧј, граф, господин мајор меным вӧчис знак, мијанлы кад мунны... Тӧданныд, ме щӧщ-жӧ кӧсја вӧчны тижанлы услуга. Тажӧ абу висталантор ескӧ, но ме тижанлы вистала-нин мыжкӧ: господин мајор щӧктис меным лыжлыны став вӧвсӧ. Но тижан-кӧ ем зарнӧн сурс шажт,—зарнӧн шук!—то ме ог пӧрт олӧмӧ сылыг щӧктӧмсӧ, і тижан пидлӧн лоасны сылы колана вӧвјас! Решажтӧј!

Воссис ӧзӧс. Котӧрӧн пырис Владислав.

— Муса гӧстјас, Едвард! Сен граф Роман Потоцкиј аслас спутникјасыскӧд.

Едвард терыба сувтис.

Гӧстјас кутисны вашкӧдчыны. Вына магнатлӧн воӧмыс ставнысӧ шыӧдис.

— Кор! Мыј-нӧ те?—щӧктис Жузефлы пӧрыс граф.

Комнатаӧ пырисны кымынкӧ војеннӧј. Медвозын—погонтӧм і некущӧм мукӧд знакјастӧм руд офицерскӧј муңфирӧ да лӧз рејтузјасӧ пастасӧм ыжыд тушаа Роман Потоцкиј. Кокјасас—шедтӧм шпорјаса жужыд сапӧгјас. Сабља да револьверсӧ сижӧ коліс вестибјулӧ.

Потоцкиј терыб виӧдласӧн кыщовтис пукалысјасӧс. Надменнӧј рудов сінјасыс здук кежлӧ сувтлісны Лјудвига вылӧ, сесса сувтисны немецјас вылын. Вомдорјасыс топалісны.

Едвард локтис-нин сы дорӧ.

— Зев рад аҗыны тижанӧс мијан керкаын.

Потоцкијӧс да сылыг спутникјассӧ тӧдмӧдисны ставкӧд.

— Но, кызи җонвизалуныс пан Јосифлӧн?

— Аттӧ, бат җонвиза,—вочавизис Потоцкиј.

Зонненбург чеччис пызан сајыс.

— Виза колад! Ми мунам,—кісӧ сетиг, шуис Шмултке пӧрыс графлы.

— Ах, да!—дум вылас угі Могельникјилы.—Ме кора тижанӧс колчывны некымын минут кежлӧ. Ме тикӧд сорнӧтышта.

— Ладнӧ! Сек коста ми пастасам...

Ӧтувја поклон вӧчӧм бӧрын немецјас петисны.

Локтысјас пукгалісны пызан сајӧ. Едвард виставліс Потоцкијлы:

— Најӧ олісны мијан керкаын. Ӧні вокзал вылӧ мӧдисны—сени налӧн ешелон...

Потоцкиј ез бурыс виӧдлы ӧзӧс вылӧ, код сајӧ сајалісны немецјас.

— Тӧда. На вӧсна мијанлы лоі комын верст мунны вӧвјасӧн. Пилсудчикјаслӧн отрад поссӧ взорвитӧмӧн тупкіс налы тусӧ. А ті накӧд, кызи тыдалӧ, абу зыкынӧс?—кокни іроніјаӧн содтис сижӧ.

Едвард гӧгӧрвоис тажӧ іроніјасӧ.

— Зыкӧм вылад колӧ вын, а менам сижӧ абу. Сесса, наыс кынзи, тан і сиз ем кодкӧд ноксыны.

Горнӧианыс сужис пӧрыс граф:

— Прӧстӧт, Едди, мыј ме торка, но лејтенант корӧ вӧвјассыд сурс шажт зарнӧн. Мӧд ног...

Едвардлы ез во сӧлӧм вылас, мыј батыс Потоцкиј дырји висталӧ тажӧс, і ез леҗ сылы помавны:

— Вӧч, мыј колӧ.

Ружтигыр старик чеччис. Жузеф ӧзӧс дорсаң термасис-нин сылы отсӧг вылӧ.

— Вісталөй-жө мiянылы, граф, мыҗ вылыс Варшаваын?— жуалис Едвард.

— Мыҗ вылыс Варшаваын? Мем, збылыс, вел сөкыд вочавiзны тајө жуалөм вылас. Вылторҗыс уна!—кышовтөмөн вочавiзис Потоцкiҗ да нөжжөнiк шуис Едвардлы:—Меным колө ас кежыс сорнiтны тi-жанкөд.

— Ладнө,— сещөм-жө нөжжөн вочавiзис Едвард.

Едвард кабинетө чукөртчiсны сөмын мужчинаяс: Баранкевич, отец Iеронiм да Зајончковскiҗыс кынзi тани вөлины Шепетовкаыс, Старо-Константиновкаыс да Антоңиҗаыс пышжөм кымынкө помешщик.

Потоцкiҗ ветлис кабинет куза да сорнiтис рејтуз зепјасө кiҗассө сужөмөн да некод вылө вижөдтөг, пыр Едвард дорө шыөдчөмөн, быттө төдчөдiс, мыҗ лыддысө сөмын сыкөд.

— Тi жуаланныд, кодi сiҗө Пiлсудскiҗыс? Ме локтөм воҗвылын сорнiтi сыкөд. Сiҗө вына личност,—Потоцкiҗ слөн лыыс вөчөм iҗашнөҗ рамкаын миңаатурнөҗ портретсө Лудвигалыс видлалiҗ, сувтышт-лис пызан дорө.—да, вына личност, i сыкөд лоө лыддысны...

Баранкевич грубөҗа торкiс сiҗөс:

— Но, вiсталөны, сiҗө социалист?

Потоцкiҗ пыдди пуктытөг вижөдлис сы вылө да серөктiс:

— Пiлсудскiҗ—социалист? Кодi тiҗанөс тајөн повжөдiс?

— А ез өмөҗ сiҗө колөм војаснас нокгыв ППС-ын?— жуалис Баранкевичөс өмөлтөмыс лөгасөм Зајончковскiҗ.

Потоцкiҗ кокныҗика пуктiс пызан вылө Лудвигалыс портретсө.

— Ме ог төд, мыҗ сiҗө војдөр вөчлис сени. Мыҗда-өд быдсама глупостјас вермылө вөчны мортыд-да? Ме төда сөмын өфитор—i тајө абу сөмын менам дум, мыҗ Пiлсудскiҗ медвоҗ польскөҗ патриот, а тајө медса колана. I ферт-жө мiянылы кокныҗык, „государство начальникон“—кө лоас сiҗө, а оз княҗ Сапега, шуам, көҗ ескө тајө му-сажык вөли...

Векжык пелөсын пукалыс отец Iеронiм виччысөм пырыс жуалис:

— Прөстiтөҗ, вельможнөҗ пан, но абу-ө өпасностыс сыын, мыҗ аслас көсјөмыслы паныд генерал Пiлсудскiҗ лоас чачаөн аслас партиҗа кын, тајө демагогјас кiас, шуам, дашинскiҗ да сещөм код-јас кын?

Потоцкiҗ кымынкө секунд чөж iспытајтөмөн вижөдiс отец Iеронiм вылө.

— Ага, отец духовнөҗ сiҗ-жө политикаө кутчысө...

Едвардлы ез кажитчы магнатлөн тајө вылө пуксана сорнi ногыс.

— Отец Iеронiм зев iнтереснөҗ тор жуалис,— коса шуис сiҗө.

— Тiҗан абу вескыд чажтөмныд i Жузеф Пiлсудскiҗ жылыс, i ППС жылыс! Ме ногыс, сiҗө јона матынжык ми дорө. А ППС зөңнас сiҗө кын, сiҗө — средство, медем кыпөдны массајасын сылыс нiмсө. Ставыс тајө сөд јөзлы! I мiянылы-жө буржык, најө-кө кутасны ескыны сылы. Жал сөмын, маңеврiрујтны лоө... Сылөн мыжөдыс—војеннөҗ организациҗа, сiҗ шуана „пiлсудчикјас“. На пөвсын, ферт, абу еша попеесовецјас, но тајө, төданныд-кө, сещөм социалистјас... Пiлсудскiҗ-кө артасө кодкөд-кө, сөмын-нын мiҗанкөд, сы вөсна, мыҗ мiҗан ем вын да зарнi! Медем тi кутid төдны сы жылыс, ме вiстала кыҗi вөли лөгөдөма правительствосө.

— О, пöжалујста! Тани, тајö проклатöј гуас, нинöм он тöдлы...— ставлыс окофитöмсö вiсталiс Баранкевич.

— Ферт, кызи век, заводитчиc кок портфелјас вöсна. Кназ Сапега вiставлиc, мыј претендентјас муртса мöда-мöдлы нырвоманыс абу кучкалöмаöс,— став сiјö национал-демократјасыс, лудовецјасыс да мукöд. Сек Пилсудскиј корiс ас дорас легионерјас мöд бригадаыс капитан Морачевскијöс, пепеесовецöс да пилсудчикöс, i шуic: „Ме назначити тiјанöс примјер-министрöн. Сувтны во фронт!“ Морачевскиј сетiс чест. „Вермад мунны!“ Примјер-министр бергöдчиc каблукјас вылас да петiс... Ескöј тi, мыј тајö Морачевскијыс, код вылö тајö господа демократјас пыс код-сурö вiзöдöны кызи ас морт вылö, озлыт i пикнитны, Пилсудскиј-кö сылы оз щöкты тајöс!...

Едвард кусöдиc папироссö.

— А кущöмöс сылөн планјасыс? Кызи сiјö вiзöдö мијан дејствије-јас вылö?

Потоцкиј сувтиc Едвардлы паныдöн.

— Та боксаң тiјанлы нинöм повны, граф. Вiсталöны,— i тајö, ферт, збыл!—мыј Пилсудскиј, „государство вылын началниклыс“ ним аслыс бостигöн, шуic: „Ме ог леччыс тајö нимсыс сетчöз, кытчöз полскöј меч оз гiжты Польшалыс границасö Балтијскöјсаң Чорнöј мореöз!“ I сiјö вöчас тајöс, ми-кö кужам пöдтыны бунтујтчыс сöд jöзсö!— Потоцкиј сувтиc öшиң воzö да зумыштчöмөн дыр вiзöдиc пемыд војас.

— А мыј, мијан положенiјеным öмöј сещöм лок?—полöмсö зөбтöг жуалиc Казимир Могельницкиј да кутiс пыдысаң курксыны пöдтан кызöмөн.

Потоцкиј виччыгiс, кор сiјö венас кызöмсö. Но кызöмыс пыр öд-зiс. Старик кiнас кватлагiс горшас. Креслöын зумыша пукалыс Едвард повzöм пырыс бергöдчиc сылаң.

Кöзыд зывöклунөн Потоцкиј вiзöдиc лöбзан старик вылö. Дырөн Могельницкиј дурдиc кирзыны.

— Ти жуаланныд, граф, кущöмжык мијан положенiјеным,— öзjö-мөн заводитиc Потоцкиј, i гiнјасас сылөн жугнитиc скöрлун.— Ме чајта, ти щöщ-жö кыланныд, кызи мијан кок улын муыс вöрö. Тајö—землетрасеније, господа! Медса страшнöјыс, пöжалуј, сен, мыј тазсö не сöмын мијанын. Војдöр-кö позö вöли кытчöкö пышјыны, то öни тајö пöшти позтöмтор. I мијанлы колö öти тор—бостчыны лантöдны шызöм-дурмöм стадасö!—Потоцкиј крута восковтиc пызан дорö.— Варшаваын емöс сещöм господајас, кодјас упакујтöмаöс-нин ассыныс сундукјассö да нöбöмаöс билетјас...— сiјö локыс серöктис.— Сöмын некод оз тöд, кытчö најö лöсöдчöны пышјыны? Ме ог тöд, кущöмöс тани тiјан думјасныд, но ме тöда, мыј ми, Потоцкијјас, а мијанкöд Сангушкајас, Радзивиллјас, Замојскијјас, Тышкевичјас, Браницкијјас,— быдөн, кодi Польшаын озыр да знатнöј да кодјаслөн именујејасыс танöс, Украинаын,—ми огö пунктöј öружjөнүмöс, кытчöз ог бырöдöј ставнысö, кодјас нужöдиcны ассыныс пөж кiсö мијан озырлун дорö! да, ми орöдам тајö кiсö журыскöд öтщöщ!

Едвард гiнбöжнас вiзöдлиc Потоцкиј вылö.

„да, талы ем мыј воштыны! дасјасөн сакар вöчан заводјас, муыс уна со сурс фесатина, состојанiјеыс миллиард жың,— тајö, ферт, кутас тышкасны! Ме-кö кущöмкö вiт миллион вöсна рiскујта журам, то сылытö-нин ачыс јенмыс щöктис“,— мөвпыштиc сiјö.

— Ге... умм... да! Тајö бура вiсталöма. Именнö кiсö журыскöд, хо-хо-хо! Но та могыс колö, медым Варшаваын ез леzны тајö мазу-

рікјассө—соціалістјассө—власт бердө. Ме, төдәд-кө, кор кывлі, мыј Пилсудскіј індіс Ігнатіј дашінскіјөс міністрөн, менам зөң лун кынө-мөј вісіс,—кызі і век, грубөја да вывті гораа кутіс сорнітны Баранкевіч.—Но, думайта, сіјөс-кө міністрөн вөчісны, то бур оз ло! Тажө бестіјаыс аслас Љублінас і сіз-нін тырмымөнја пакөстітчіс... Ге... умм... да! Көкјамыс часа уж-а-лан лун! Кызі тіжанлы тајө кажітчө? Ме даскык часанас ора. А најө...

Потоцкіј властнөј жестөн дугөдіс сіјөс.

— Ме ақза, пан ставсө упрошцајтө. дашінскіј, польскөј соціалістјас партіјалөн тіжанөс повзөдлан тајө вождыс, ас ногыс зев пөлезнөј морт. Тајө јөјмөдан вабергачас, коді шымыртіс Польшаөс, сөмын сы код јөз вермасны мездыны міжанөс і тіжанөс. А ті сіјөс, колө і оз ков, віданныд. Ігнатіј дашінскіј-кө збылыс вөлі өпаснөј морт, то ескөда тіжанөс, Пилсудскіј ескө ез інды сіјөс міністрнад,—скөрмыны заводітөмөн-нін вісталіс сіјөс.

— Ге... ум... да! Но!..

Потоцкіј ез леэ Баранкевічлы віставны.

— Пан зев јона мунө телеграфнөј столб вылө. Кора прөшшеніје, ме, збылыс, ег көсјы тіжанөс дөзмөдны. Ас мөвпсамад чорыда кутчысөмыд бур, но не ташөм јона,—іздевајтчөмөн серөктіс Потоцкіј.—Сесга пан вермас успокоітчыны: нојабр даскөкјамысөд лунө дашінскіј петіс отставкаө.

— Мыј вөсна?—јуаліс отец Іжеронім.

— Тыдалө, өні сылы абу выгөднө лоны міністрөн. Ті гөгөрвоанныд, сіјө сотакі „народлөн представітел“, а ППС-лы быт лоө ворсны оппозијаө. Оз быдөнлы, шуам, сөлөмвылас во міжан законнөј зілөмным пыр-жө панны војна українецјаскөд, белоруссјаскөд да літовцыкөд. Сөд јөз, төданныд-кө, оз көсјы сесга војутны. да мыј сөд јөз! Весіг код-сурө буржуа да помешцікјас піыс, кодјаслөн іменіје-јасныс өнөз вөліны тырвыјө безопасностын, міжанлыс планјаснымөс лыдөоны вывті ріскованнөјөн. Но ташөм курөгыс, міжан шуд вылө, абу-нін зев уна. Мі, көт мыј, а щөктам најөс ректыштны ассыныс көшөлјаснысө. Најө-кө думайтөны, мыј сөмын мі ас сөм вылө кутам лөсөдавны зөң полкјас да дорјыны налыс сундукјас, то најө зев чорыда ылалөны.

Баранкевіч тајө кывјассө гөгөрвоіс ас кузаыс.

— Ге... умм... да! Но абу-жө быдөнлөн өткод озырлуныс.

Едвард казалис, мыј Баранкевіч өні вермас шуны Потоцкіјлы кушөмкө дерзост да сүјсіс сорні костаныс:

— Вісталөј, граф, абу-кө сіјө секрет, кытчө ті мөвпаланныд мөдөдчыны тасаң?

— Тіжанлы ме верма востыны ассым маршрутөс. Ме муна Здолбуновоө. Сені формірујтчө менам полк, кодөн ме кута командутны. Пөпуттө јуавны, ті ен-на ыстөј „государствоса начальнікы“ ассыныд рапорт да просьба, медем вынсөдны тіжан отрадса став командірјассө офіцерјасө пуктөмнас?—шуіс Потоцкіј.

— Егө,—вочавізіс Едвард.—А быт колө, ме Пилсудскіј вынсөдас тајөс?

— да, но таыс нінөм тіжанлы тревожітчыны. Кыв шутөг сіјө вөчас тајөс. өні кадыс сешөм, мыј формалностјастө лоө еновтлыны. Ті щөщ-жө мөвпалад полк формірујтны? Но, вот! Польскөј арміјаса полковніклөн чін тіжанлы обеспечітөма.

Едвард өзјіс.

— Ме, граф, віт во-нын новлөдла гвардіјаса полковніклыг званіје, өні — французскөј службаса полковніклыг. І ог лөсөдчы јуавны тајө выл пөжалөм геңералыслыг, көсјас сіјө меным сетны тајөс али оз...

Потоцкіј курччіс парсө.

— Тіјан делө, граф. Но прілічіје могыс тајө позө вөчны. Тајө чорзөдө арміјалыг авторітет. Меным Пілсудскіјыд абу-жө јен. Но ме пріміті полковніклыг званіје, менам вокјас — сіґ-жө. І нінөм омөлтантаорсө ог аззы таыс, — коса шуіс сіјө.

Сіјө шолкнітіс каблукјаснас.

— Разрешітөј, граф, еновтны тіјанөс. Меным і менам јөзлы колө шојччыштны, југдігөн мі-өд тујө петам.

Едвард ачыс коллөдіс Потоцкіјөс сылы лөсөдөм комнатаө. Кор најө колны ас кежас, Потоцкіј шуіс:

— Тајө господајас дырјі ме ег лыдды позанаөи ставсө виставны. Налөн кывјасныс оз-нын сещөм крепыда өшавны, сы вөсна ме чөволі медса колана тор јывсыс. Ті лоанныд сещөм лубезнөјөс колччывыны ме ордө?

— Пожалуйста! Ме кывза тіјанөс, граф.

Најө пуксісны пызан саяө.

— Ті төданныд, мыј Пілсудскіј шөктіс разоружітны немецјасөс Польша став терріторіја вылыс? — јуаліс Потоцкіј.

— да. Но тајө абу век позана тор... Шуам, менам вынјас абу тыр-мымөн.

Потоцкіј ескытөг візөдліс Едвард вылө.

— Регыд матыстчас княз Радзівілл. Сесса вел уна посні легіонерскөј отрадјас шөщ-жө татчө локтөны. Ті-кө вермад кутны таи ешелонсө кык-кујім лун кежлө, то најөс позас разоружітны. Міјанлы-өд колөны өрудіјејас, бојепріпасјас.

— Ферт, меным-кө отсаласны, ме разоружіта најөс. Но енө ву-нөдөј — сіктјасын гөгөр заводітчө повстанческөј двіженіје. Шуам, кыз верст саян ем ыжыд сікт Сосновка: сен пан Зајончковскіјлөн іменіје. Тырмымөн вөлі Зајончковскіјлы мырддыны крестаналыг спорнөј турун да су, медем холопјас кутчысісны вілајасө. Сылөн вөлі сөмын дас легіонер. Ферт, најө ез вермыны воґсасны. Крестана разоружітісны легіонерјасөс, нөјтісны. А Зајончковскіјјас муртса спасітчісны. Холмјанка сіктын — зік-жө таґ. А Павлодзын вескыд восстаніје: сені помешціксө віөмаөс, став легіонерјассө лыјлөмаөс.

Потоцкіј кывзіс сіјөс парјассө крепыда топөдөмөн.

— Ставыс тајө посні непріјатностјас... Но ме көсја төдмөдны тіјанөс украинскөј делөјасөн, — шуіс Потоцкіј.

— Ме кывза.

— Ті, ферт, төданныд, мыј нојабр первојја лунө галічана јөзө-дісны Рытыввыв Украинаса республика лөсөдөм јылыс.

— Меным виставліс та јылыс оґец Іјеронім.

— да, збылыс, коді тајө манакыс?

— Тајө — іјезуіт... Сылы кардінал дөверајтө. Сіјө абу лок інформатор.

— А-а! Ме сіґ і чайтлі. Сіјө, ферт, вежөражык тајө шөгөм заводчікыс... Но ме кежі. Варшаваын лыддыны, мыј Галіціјаөс міјанлы колө бостны медвоз, — сені нефт, көрт... Мі первојсө паныд шуаслім тајө планыслы, — өд міјан кызвын іменіјејасным Воыныңн, Подоліјаын, а абу Галіціјаын. Но пілсудчікјас ескөдісны міјанөс, мыј Галіціја бөрын пыр-жө кутчысасны Украина дінө. Мі төлкујтім та

жылыс заінтересованнōй уна жōзжаскōд да воим выводō, мыж Галїціјаōс бостōм некущōма оз торк мїжанлыс планјас, а мōдарō — мїжан лōō обеспечитōма тыл. Мї сōгласїтчїм сїз урчїтōмōн, мыж Галїціја вылō Пїлсудскїј мōдōдас ассыс резервјас да галїціјаса помешщїкјаслыс отрадјас, а мї ассыным вынјас вескōдам Волян да Подолїе вылō.

Едвард ошкōмōн довкнїтїс журнас:

— Тајō жїк вескыд. Быдōн кутас тышкасны ас помещеје вōснаыд пōсжык сōлōмōн, куш „Велїкодержавнōй Польша“ нїм вōсна дорыс. Потоцкїј нуммунїс.

— А кызї делалыс Москвакōд? — жуалїс Едвард.

Нуммыс вошї Потоцкїј вомдорјас вылыс.

— Москвакōд лōō ыжыд војна. Пїлсудскїј узō і азō наполеонлыс туж... Но, оз-кō Москваōз, то кōт-нын Смоленскōз.

Онї нуммунї Едвард.

— Он-ō тї чайтōј, мыж тајō — опаснōй їсторїческōй сравненїе?

— Ог! Сек вōлї мōд сїтуацїа. Ескōј, мыж Варшаваын абу-нын сешōм бōб жōз. Москваōс топōдōны кōрт кыщō, і Пїлсудскїј тырмымōн мудер морт, медым пōлзутчыны тајōн да шōрыштны Польшалы вел ыжыд кусок роч јажыс. Лок сōмын, мыж мїжан ыжыд војна вылō порокным абу... А сен јешщō тајō Украинаыд.

— да, граф, тї кōсїнныд менō тōдмōдны...

— Вот азанныд, вōрзōдан оїтор, вїзōдлы бергōдчылōмōн мōд-тор вылō. да, мыж тї тōданныд Сїмон Петлұра жылыс?

— Пōштї нїнōм, сыыс опрїч, мыж тајō субъектыс онї верховодїтō сїз шусан Украинаса сїректорїаын, — вочавїзїс Едвард.

Потоцкїј мыжкō корсїс жепјассыс.

— Тајō морт јывгыс колō тїжанлы вїставны. Од тїжанлы лоас сукōд ноксыштны. Онї сылōн бандајасыс пōштї ставнас тыртїсны Волянōс і Подолїјаōс. Краснōјјас разалōмаōс сен чукōрјасōн разнōј местајасын.. Со сїјō! — Потоцкїј кыскїс бумажнїкгыс нольпелō кусын тōм лїст. — Жеңыдїк характерїстїка, кодōс щōктїс сетны тїжанлы княз Сапега, мїжан кїевскōй агентураōн вōчōм донесенїелōн копїа.

Едвард бостїс лїстоксō.

— Меным сы жылыс Парїжын-на вїставлїсны, војеннōй мїнїстерствоын. Тајō авантурїстыс мōјму „кōмōдōма“ генерал Табуїōс, кор Кїевын вōлї-на сїз шусан Централнōй Рада.

— Жїк збыл. Тї вот лыддōј, сен вел стōча гїжōма сылыс портретсō.

Едвард лыддїс жын гōлōсōн:

— „Правїлнōй чертајаса овалнōй чужōмыс сылōн нїнōмōн торја оз шыбытчы сїнмад. Пыдын пукалан рудов сїнјасыс сылōн жєбсōны воча вїзōдōмыс. Јон ыжыд черлы, музōмōн леччōм улыс лōбја чувственнōй вом, јажсалōм щōкаув, неуна вывтїжык шевгōдчōм гырыс пелјас — нїнōм оз петкōдлы енергїа, смеллун, воалалыс вын, кодјас характерїзујтōны вождōс. Абу зев ыжыд мывкыдлуна, паскыд полїтїческōй комбїнацїајасō дорыс їнтрїгајасō јонжыка пырōдчыс, Петлұра торја-нын саммō дастыны поснїдїк подполнōј „событїејас“, отпырјō нуōдны сїјствїелыс кык воча вїз, оdjō заводїтавын, мыж лōō вїччыстōм торјōн не сōмын аслас врагјаслы, но і другјаслы. Егоїст да честолубец, сїјō век ассыс лїчнōй їнтересјассō вылōжык сувтōдō служба долгыс. Сїјō бостїс ез зев ыжыд образованїе да сїзї і колї заураднōй мортōн, тајō кывсō векнїа гōгōрвоимōн.

Петлура чужіс Полтаваын 1877 воо, зажіточнōй казацкōй семја-
ын, да велōдчыліс өтї сещōм семінарїаын, кōні дастыссыліс націо-
нальнōй украинскōй двїженїе. 1905 вога револуцїа суіс сїјōс вескыд-
выв соціал-демократōн. Тајō—зев ічōтїк калїбра публіцїст, весїгтō
вынјас сертїыс жебінік секса украинскōй інтелїгенцїа фон вылын,
кызї позō аззыны аслас стаѣтајассыс, кодјас бōрынжык петїсны торја
кнїгаōн. Кїевын сїјō редактїрујтō быд вежонга „Слово“, сесса
Москваын—журнал „Украинская жизнь“, кōні војна заводїтчїгōн
јōзōдсывлісны верноподанычскōй чукōстчōмјас. Сы вōсна і Петлура
ез аззыв фронтсō. Сїјōс мобїлізујтїсны адмінїстратївнōй уж вылō
пыдыса тылō, кōні сїјō спокојнōја вїччысїс војеннōй дејствїејаслыс
помасōм. 1917 вога јун тōлысын сїјō вōлі Центральнōй Рада правї-
телствоын војеннōй делōјас куза генеральнōй секретарōн. Сїјō кутїс
подражајтны Керенскїјлы, ставсō сы ног вōчōмōн, весїгтō жестјассō
да позајассō. Традиціоннōй наполеоновскōй позаын сулавны Керенскїј-
лыс велōдчōмōн, Петлура ораторствуйтō салдатскōй мїтїнгјас вылын.
Сы бōрын, кор Центральнōй Радаōс вōлі вōтлōма кыпōдчōм рабōчōј-
јасōн да салдатјасōн Кїевыс, Петлура лōб большевїкјаскōд пōшца-
датōм тыш нуōдысјас пыс өтї медга вожмōстчыс мортōн да сулалō
Центральнōй Радаса медга дорса вескыдвыв крыло јурын. 1918 во за-
водїтчїгōн Петлура пыр-жō вежїс французскōй оріентацїјасō немец-
кōй вылō да бōр локтїс Кїевō немецкōй оккупационнōй војскајас
обозкōд. Тан сїјō ез лōка местїтчы Скоропадскїј гетман бердын, но
регыд мыстї скандалїтїс ськōд да таыс сїјōс вōлі мыкōдыра кежлō
пуксōдлōмаōс арест улō. Бōрынжык Петлура зев кужōмōн іспол-
зујтїс тајōс немецјаслы да гетманјаслы паныд муныс „борецōн“
ассō петкōдлōмōн, кодјаслыс тōрыт-на нуліс коклябōрнысō. Дїрек-
торїаын сїјō медга вескыдвывга, і збылыссō ставныс вескōдлō оз
Вїннїченко, а Петлура, да і вообщє Вїннїченколōн муномыс—решї-
тōма-нїн, і Петлура секи, дејт бостас сылыс местасō. Оні тајō
демагогыс да авантюрістыс немецјаслы да помещїкјаслы паныда
повстанїчскōй двїженїесō іспользујтō аслас карјерїстскōй целјасын.
Сїјō нїнōмōн оз брезгујт, шыбласō тащōм лозунгјасōн, кыз „Само-
стїїннōй Украина вōсна“, „Долој польскōй панјасōс“, а мōдар боксаң—
„Долој москалјасōс“ да с. в. деңїкін штаб бердса мїжан агентура
јуортō, мыј Петлура мōдōдїс генерал деңїкін ордō ассыс емїссарсō
услугајас вōзјōм могыс. Но, кызї вїсталōны, деңїкін ез окоѣт сы-
кōд јїтчыны. Мї чајтам, мыј Петлураōс позō нōбны мыкōыжда мо-
ральнōй да матерїальнōй вознаградеңїе вылō, і сїјō кутас служїтны
Польскōй царстволы, дејт, бура-кō сы бōрса кыјōдны да не вунōдны,
мыј тајō мортыс вермас лубōј кōзайнōс лубōј здукō вузавны, кор
тајō сылы лōб выгōднō.

Корам тајōс артыштны Варшаваын. Мōдыс вїсталам, мыј Петлу-
ра вермас Польшалы служїтны, колана ног-кō сїјōс обрабoтајтны.
Ставнас крестанаыс чукōрмōм сьлōн војскајасыс кōѣ ескō і мїжанлы
паныда мōвпаōс, но „главнōй атаманыс“ ез-нїн өтчыд петкōдлы ас-
сыс кужанлунсō сувтōдны ассыс полїтїкасō вывлаң кокōн. Рїк өтї
вын, кодкōд Петлура збылыс кутас тышкасны, сїјō—большевїкјас,
кодјасōс Петлура сїннас оз вермы вїчōдны да кодјасōс бырōдō ош-
кана зїллунон. Мї лыддам, мыј өні медга бур кад, медым бостны
еща вылō кōѣ Волинскōй да Подольскōй губернајас. Колō пōлзујт-
чыны сїјōн, мыј Россїја ассыс став вынјассō зелōдалō мукōд фронтјас
вылын, Чујдōдам, мыј тајōс сōкыджык лōб вōчны, кор краснōй пар-

тізанскöј полкјас öтувтчасны öтi арміяö. Тајöс колö вöчны тöдчы-
тöма, петлуровскöј отрадјасöс лунвылö зырöмөн, да сы коста, кор
петлуровецјас тані рöзбојалöны да вöчалöны јеврејскöј погромјас,
поčas Волянлыг вöјыв јукöнсö весавны сiјö бандајасыг да восста-
новiтны Реч Посполытајаслыг властсö“.

Edvard пуктiс пiсмöсö пызан вылö.

— Мыј-нö, тајö мијанöс зев бура могмöдö,—мöвпыштöмөн шуiс
сiјö.

— Сiзкö, тi щöш сöгласöс мијанкöд?—ловзiс Потоцкiј.

— да!

— Öнi тi гöгөрвоад, кущöм колö лоны мијан полiтiканым: кытчöз
мијан вынным еща, дејствујтны нöжјöжык, Россiјалыг да Украiналыг
ујезд бöрса ујезд мырддфалöмөн. Налөн Белоруссiјаын пöштi абу
војсканыс. Зiк öнiсö ми öгö објавiтöј Россiјалы вöјна, а быд лöса-
лана буржык кадын кутам јöтлавны краснöј частјассö Белоруссiја-
ыг да Лiтваыг. Та могыг iностраннöј делöјас куза выл министр пан
Васiлевскiј кыпöдiс-нын печатын сöветскöј правiтелстволы паныда
кампаије. Та вылö сетчö-жö лöсалис крукаган тор.

— Кущöм?—јуалис Edvard.

— Москваын најö мырддiсны дiпломатiческöј привiлегiјас пан
Жарновскiјлыг, кодöс Регенциöннöј Радалөн посланник Ледницкiј
колiс Москваö ассö вежысöс пыддi. Васiлевскiј кутiс-нын горзыны,
большевикјасöс международнöј правајас зүгöмыг мыждöмөн, да ыстiс
кык ультиматум, кöнi корiс пыр-жö восстановiтны Жарновскiјöс пра-
вајас да бöр сетны посолстволыг архiвсö.

Edvard чујмöмөн вiзöдлiс сы вылö.

— Чöвлы, ме ег гöгөрво тiјанöс. Жарновскiј збылыссö-öд вöлi
представiтелъ ез Польшалөн, а немецкöј оккупантјаслөн? Öд мијан
правiтелство Регенциöннöј Радаöс јавiтiс закон сажын.

Потоцкiј серöктiс.

— Мијанлы тајö гöгөрвоана. Тајö сiз. Код-нö Польшаын оз тöд,
мыј Регенциöннöј Рада вöлi немецкöј лакејјасыг, кодјас вузавлiсны
Польшаöс немецјаслы „розницаөн i вывоз вылö“. Зiк вескыд i сещöм-
тор, мыј најöс јавiтöма закон сажын, но дiпломатјаслы тајö фак-
тыс, мыј Москваын тајö решенiјесыс петöмөн вештiсны Жар-
новскiјöс посол полномочијејасыс, кызи законыс ортсын јавiтöмöс,
тырмымөн-нын, медем горöдны международнöј правајас торкөм жы-
лыс, кöт ескö лучки-кö мöвпавны тајö i абу гöгөрвоана. Но делöыс
öд сыын, медем аззыны крукаган тор. Мијан газетаяс горзöны-нын
мыј большевикјас оскорблajтöны Польшалыг честсö, арестујталöны
посолјасöс, но i вöзö тащöм-жö самөн... Тајö шонтыштас общест-
веннöј мнөнiје, кущöмакö оправдајтас белорусскöј фронт вылын ми-
јанлыг наступленiјенымöс...

Буржыка пуксöм могыг Edvard вöрзöдчылис.

— Ферт, тајö-кö вöлi iнмö мöд госуларстволы, сек ескö вöлi зiк
лöсавтöм торјөн. Но большевикјаскöд тышын став средствојасыс бу-
рöс!—Сiјö вiзöдлiс часi вылö.—да, ме щöктi жандармерiјаса начал-
никлы талун лыжыны дасöкмыс краснöјöс, кодјас пукалöны менам
томан сажын. Разрешiтöј, ме звөнiтла штабö?

Потоцкiј сувтiс.

— Ми нöшта аззыслам-на тiјанкöд аскi мунтöзныд?—јуалис Edvard.

— Огö-һин, буракö. Ми југдигас мöдам. Ме кора тiјанöс кутны мекöд топыд јитöд.

— Кöсјыса. Ви́чысöмөн мунöј тујаныд!

Шог сöлöмөн Људвiга кывзiс часiлыс кучкалöм!

— Језус-Марiја! Кущöм шуштöм вој!—шöпһитiс сiјö.

Унмыс пышјiс сы дорыс. Став тајö војјаснас Едвард узлiс аслас кабинетын. Öнi сетчö месһитчiсны Потоцкiјлөн офицерјас. Едвард, тöдöмыс, локтас татчö. Људвiгалы оз вöли ков тајö аззысöмыс. Мыј жылыс најö вермасны öнi сорһитны? I вот, öнi сiјö локтас кызи верöс. Та вöсна најö бара венö воасны... Људвiга, кор кылис востан öзöс-лыс таркмунöм шысö, шебрасiс ешкынөн. Едвардлөн спалһаö вöли аслас клуч.

Војдöр тајö вöлины сöлöмлы колана аззыслöмјас. Öнi Људвiга ассö чувствуйтiс сöмын рабыһаөн тајö мортыс ордын. Шöвк пiö пастасöм рабыһа, кодлөн ем право кесјöдлыны слугајасöс, новлöдлыны тiтул, чајтны ассö iчöтiк царiцаөн сöмын куш сы могыс, медем ставыс тајö подчiһајтчiс верöсыс вöһалы...

Кущöм тајö вöли муса војдöр i кущöм сöкыд öнi!..

Едвард пырiс спалһаö.

— Ме татчö колчча,—шуиc сiјö, тöдöмөн, мыј Људвiга оз уз.

Људвiга чöv олис. Едвард пöрччысiс. Сы сертi, кущöм локыс верöсыс кулис тасмасö, Људвiга гөгöрвоис—скöралö.

Едвард матыгтчiс крöват дорö да ешкынсö павтыртiг, шуиc ассö кутöмөн:

— Талун ме кöсја лоны те дорын...

Људвiга пондылис зевтны ешкынсö кушмöм пельпомыс вылас, но сылөн кiыс шыбытiс ешкынсö жождö.

— Мыј тајö ташöмыс, Едди? Ме ог кöсјы, медем те колччин татчö!..—Оскорбитчöмөн горöдiс Људвiга.

— А ме кöсја!

Сiјö пуксiс крöват дорö да пунктiс кiсö Људвiгалы морöс вылас.

— Мун, Едди! Ме ог вермы визöдны тенö... Мун!—дорјысiс сiјö.

— Кывзы, Људвiс, ставсыс таыс ме дöзми-һин. Збыл öмöј те мövпалан, мыј ме i возö кута фиванјас вылын узлыны да ви́чысны, кор те скöралöмтö вежан мiлöст вылö? Ташöм венласöмыс абу ме-нам самын... Вај буржык мiрiтчам!—Едвард копыртчiс сы дорö.

Људвiга вештiс сiјöс.

— Еновт менö!...

Но сылөн жынвыјö кушмöм јайыс кодзöдiс-һин верöссö. Сiјö кокһи вештiс гöтырыслыс кiјассö да мырдыс бостiс... Мышнас гöтырыслаһ бергöдчöмөн сiјö пыр-жö унмовсiс.

Људвiга унiзитöмысла, бöрдiс. Медса курыдыс вöли сын, мыј сiјö чувствуйтiс ассö вынтöмөн, кодi вермö вочавiзны ташöм грубöја мырдöналöмыслы сöмын сiнваөн.

Едвард вöли мустöм сылы. Кызи сiјö вермö узны сылыс нывбаба гордоетсö оскорбитöм бöрын! I кызи сылыс сöлöмсö оз тревожит сетшöм тор, мыј сiјö щöктöм куза тајö војнас лыјласны мортјасöс. Људвiга зывöка вешшыштiс крöват дорлаһ да ви́чысöмөн, мед ескö верöсыс оз сафмы, сувтiс да мунiс аслас комнатаö. I сен, фиван пельöсö јöжгылтчöмөн, дыр бöрдiс шы лезлытöг.

Муртса-на караулыс локны уфитөм Адам жуис көзыд чай. Гөтырыс да Хела уфисны-нын. Флигелын бара-на вөлі тырыс бокөвөј јөз—тані уфисны кыз кујім морт граф Потоцкіј конвојыс.

Сіјө зумыштчөмөн курччаліс һаң шөрөм да віқөдіс ас воғас һи-нөм ағзытөм сінјасөн.

Өшиңө таркһитісны. Адам көсјытөм пырыс чеччіс, муһис вогты-ны өғөс.

Порог дорын сулаліс Франціска. Сіјө муртса-на локтөма карыс.

Адам чөла леғис сіјөс компнатаө, пөдлаліс өғөссө да пөдөм гөлөсөн жуаліс:

— Но, мыј?

Франціска һещыштөмөн пөрччіс пелпомјас вывгыс ва чышјансө.

— Һинөм,—шуис сіјө усөм гөлөсөн.—Ме ег ағзыв сіјөс—ез леғны...

Адам јурсө копыртөмөн сулаліс сы воғын, колөм һаң шөрөмсө кіас кутөмөн.

— Тан тела волісны...

— Мыј могыс?—скөрыс жуаліс Франціска.

Адам мурч-курччіс піңјассө да, сінјассө бокө вештөмөн, воча-віғис:

— Бағ коріс Потоцкіјлы волпас лөсөдны...

Франціска пыдысаң лолыштіс, бытөө сылы зев вөлі сөкыд лолавнысө.

— Волпас лөсөдны?—Сылөн горшыс гөрғзасліс. Сіјө мустөма віқөділіс Адам вылө.—І мыј те вісталин?

— Мыј волан, кор локтан.

Гырыс рудов сінјасыс Франціскалөн лоһны віжөс. Мыјкө вөјмөм коғ, куттөм коғ ыпмуһи на пыщкын.

— Сволочјас ті ставныд!—скөрыс вашкөдіс сіјө.—Кылан? Сво-лочјас! І те і тенад бағыд... Мед проклат лоө сіјө, пөрыс пон...

Адам чатөрмуһи сы дорыс.

— Мыјла те Хелатө ен ысты?

— Сіјө оз куж...—шөјөвошөмөн бормочітіс сіјө.

— Кужас... Тајө кһур Владіславыс велөдіс-һин... Ті-жө ставны-мөс мјанөс тан вузалинныд... Тенад шудыд, мыј Барбара чужөмнас абу петөма, а то і сыкөд ескө быдөн уғлісны, коғлы сөмын око-та лоі...

— Мыј те сорһитан?

— Те Хелаядылыс жуав—сіјө вісталас... І кущөм шудтөм рөк менө татчө вөтліс?

Адам лөкыс віқөділіс сы вылө.

— Мыј віқөдан? Воктө, гашкө, өһи өшөдөһны, а те пон моз ві-ған һајөс, мед ескө коғкө һенароком ез суј пуртсө графскөј сув-јасө... Холуј проклатөј!—Франціска јөткыштіс сіјөс да котөртіс пос-воғө.

Сіјө кывјасыс шөјөвошөм Адам лөкыс сағмөдіс һывсө.

Волнујтчөмөн да черөбтавлөмөн кујимөн водокачка вылын кывзисны, кызи өдзө лысөмыс. Со вокзал дорын-нын кутис саркакывны. Öтарө содан тајө шы бушколас кылис тышлөн јармөм. Кијассө морөс бердас топөдөмөн, Андриј бытө кынмис места вылас.

— Мыј-нө најө татчө колисны мијанөс? Кыз-нө сиз лөсалө, медым ме сулалі да виччыгі, коді кодөс вермас? На ног, ме некытчө-нын ог шогмы?—курыда шуалис сижө.

Јадвига кыскыштіс сижөс ас дорас да мам самөн такөдіс.

— Мыј-нө вөчны? Мијанлы татчө щөктісны колччыны.

Олега чөв оліс. Ывлаын кылисны гөлөсјас і, кызи чajtчис Андријлы, вөвлөн корскөм шы. Олега кутис Птахаөс пельпомөдыс.

— Андриј, мыј тајө?

Птаха ыркмуни.

„А мыј, ляхјас-кө тајө? Сек ставным вошимөј“,—мөвпалис сижө і өтщөщ кылис, кызи топавліс сөлөмыс.

Өзөсө таркөдчыштісны. Табуреткајасө конјасавлөмөн Андриј ускөдчис өзөс дорө. Тани жожас кујлис чер.

— Григоріј Михајлович! Тајө ме, Щабель. Восты!

— А, Щабель!—нимкода горөдіс Олега да щөщ-жө ускөдчис өзөслаң.

— Коді тајө?—сувтөдіс сижөс Андриј.

— Тајө мијан јөз... Ме вогта час.—І сижө заводітіс вогтавыны крукјассө.

— Но, вот і ме,—шуис кодкө жужыд тушаа тыдавтөм морт.

— А мијан мунисны-нын,—укөраөн моз шуис Олега.

— Кылам! Сормим ми—холмјанскөјјаскөд пыр донјасим. Најө Могельницкіј дорө ходокјасөс вөлі көсјөны ыстыны. Ен-пө вөрзөд мијанөс—і ми тенө ог кутөј вөрөдны. Накөд мијан вензиг коста кадыс колі... Југдөд-ли мыј, Олега,—і Щабель өзтіс ізтөг тув.

Здук кежлө сижө азгылис Андријөс.

— Коді тајө?—ескытөг јуалис сижө.

— Тајө Андриј,—мыјлакө јаналис Олега.—Батө сижөс татчө колөдіс.

Щабель бөрсa компатаө пырис ләпкыдик тушаа паскыд пельпома крестанјн.

— Здрасте, көзајева!

Щабель шамыртліс Јадвигалыс кісө.

— Тајө Јевтixij Сачок, Сосновкаыс,—крестанјнлаң јурсө довкнитөмөн висталис сижө.

Олега сувтөдіс өзтөм лампасө пызан вылө да термасөмөн мунис өшиң дорө, медым занавесавны сижөс.

— Мијанкөд ветымын кымын морт сосновскөјјас да комын кымын холмјанскөјјас. Налы өні виңтовкајас сетавны колө, — шуис Щабель.

Јадвига нуөдіс сижөс бокөжык.

— Рајевскіј јорт висталис, мыј тјанлы патронјассө муниг мозныс чөвтасны ју бердө. Сижө щөктіс виставны тјанлы, медым ті нуөдид ассыныд отраднытө Могельницкіјјас усадба вылө. Сизөн легионерјаслыс мыкөмында јукөнсө лоас кутөма, кытчөз мијан оз бөгтны карсө. А ті заводітлөј бөгтны медвоз фольварк. Сен сулалөны немецкөј вөвјас...

Щабель терыба бергöдчис Сачоклань.

— Öни бостам виңтовкајас да вөрџам фолварк вылө. Вiстав аслад хлопецјасыдлы, мыј сені бур вөвјасöс сузöдам...

— Тајöтö бур!— нимкод лоі Сачоклы.—Мыјкö менам вөвјасöј чотны кутисны, і öтi гозыд бурещ лөгалас меным...

— Но, ладнö, ладнö! Мöдiм. Кылан, мыј карас вöчсö? Болгыны тан некор...

Најö петисны дворö, көні најöс виччыгисны крестана. Птаха решительнöја шуис Јадвигагы:

— Ме такöд муна!

— Кызi мунад? А тiјан кiныд?..—шöјöвоши Јадвига.

— А ми куш асным колам? Бур-тај дорјыс! Сiзкö, ме щöщ муна. Öтнам ме татчö һинöм вылө ог колччы!—пузис Олега.

— Сiзкö, і меным колö мунны,—һöжжөнiк шуис Јадвига.

— Вот і мунамö ставным öтлаын. Ме ог көсјы колччыны, ме пола тан,—кутис ырјанiтны Олега.

— Кытчö-нö те мунан? Сенi-жö војна,—јандысöмөн шуис Андриј.

— Но і мыј көт! Јадвига Богдановнакöд бостам бiнтјаса есiјö сумкасö да кутам отсавны, кодöс-кö калечитасны-кö.

Андриј ез тöд, мыј воча шуны.

— А мы Григорiј Михажловiч меным шуас?

— Мыјла теныд? Ме ачым сылы öтвет вiза! Мöдiмö, Јадвига Богдановна.

Рајевскаја пасталис-һин палтосö.

— Олега, раџ менсым вескыд кiс, —корис Андриј.

— Кызi раџ? Сiјö-öд ставнас сотчöма...

— Те меным тајö кык чунсö, со тајјасöс, раџ, мед ме верми затворөн вöдiтчыны.

— Ог кут ме раџны—сен зiк вогса јаж...

Андриј восковтис Јадвига дорö.

— Кора тiјанöс, раџöј! А то ме пiннам орјöдла.

Јадвига здук-мöд вiзöдiс сы вылө, сөгса чöла кутис раџны бiнт-јассö.

— Ме һеуна колышта, вот татчö...

Пырис Щабель.

— Ставыс местаын,—патронјас, виңтовкајас емöс! Пыр-жö вөрџам... Зерыс дурдö...

— I ми тiјанкöд,—шуис Јадвига.

Птаха котöртлiс дворö да виңтовкаа-һин бöр локтис. Пiнжак џеи-јасыс вöлины тырöс патронјасөн.

— А меным вайiн те?—јуалис Олега.

Став тајö кад чöжнас најö медвоџаыс-на паныдагисны сiннас.

— Тед?—чујмöмөн воча јуалис сiјö да һумдiс.

Андриј сетис сылы ассыс виңтовкасö да термасöмөн кутис сујавны сiјö жакет џепјасö патронјаса обојмајас.

— Öни ме велöда тенö, кызi зарадiтнысö. Вот бостан татi—раз! Сөгса аслаһыд... Со, патроныс чеччыштiс, Раз—јöрти дулоö... Бара талаһ! Öни аслаһыд куроксö кыскан і öтi гадөн ещажык-һин свет вылас... Прикладсö топыда кут пельпом бердэд. Бост, ме аслым пыр сузöда.

Мунигас-һин Андриј каџтыштiс:

— А Васукыд?.. Кытчö џетiнкасö инавны?—Сiјö котöртiс кухняö.

— Васка, чеччы зіла! да садымы те, засона! Мі мунам. Кылан? Мунам! Те жігнав օҙօссօ да уҙ. Мі регыд бօр локтам...

Унзіл жівсыд Васук нінօм ез гօгօрво. Андриј жітлаліс-нін сіјօс օҙօслаң.

— Жігнав крукօн да вод уҙны.

Васук унжівгыс куңтырасіс да мыјкօ бормочітіс аслыс, но бօр-јапом гօгօрвоіс-жօ, мыј колօ жігнавны օҙօссօ да мунны уҙны. Сіјօ сізі і вօчіс.

Щабель бостіс фолварксօ весігтօ օтчыд лытօг. Налօн ускօд-чօмныс лоі зік вічыгтօм. Усафбаын Едвард сувтօдіс ружжօ улօ ставсօ, коді сօмын верміс новлօдлыны օружіесօ, і мօдօдчіс кар вылօ... Палацоын колі сօмын граф Потоцкіј конвојыскօд. Усафба гօгօр пансօм лысօмсօ кылօм бօрын Едвард бօр бергօдіс ассыс օтрадсօ.

„Мыј тајօ?—мօвпаліс сіјօ.—Карын бој? Чօртыс тօдօ, коді код-кօд тышкасօ. Збылыс օмօј немецјасыс таҗсօ велмісны? Но, а фолварк вылас коді?“—Сіјօ щօктіс кышавны усафбасօ.

Ворота дорын сіјօ паныдагіс Потоцкіјкօд. Сіјօ вօлі вօв вылын.

— Мыј тајօ, тіян ног, граф?

— Ог тօд. Каркօд жітօдыс абу.

Фолварксаң кылісны шочініка лысօм шыјас. Могельніцкіј ез лыст мунны сетчօ војнад. Сіјօ шуіс вічысны асывсօ, весігтօ օті восков усафбаыс петтօг.

А фолварк вылын тајօ каднас ез лычки-ладнօ вօв. Фолварксօ бостօм бօрын холмјацкօјјас кутісны вензыны сосновскօјјаскօд, сен-жօ вօвјассօ јуклыны заводітօмօн.

— Мі медвоҗ пырім дворас. Вօвјасыс міјан!—горзіс жужыд тушаа холмјанец, седлօалօм вօв вылын пукаліг да нօшта тројкаօс поводօдыс кутіг.

Сы дорօ котօртіс Сачок.

— Сет, шуа, те! Пасібօ вістав, мыј օтыс сурі. А те ставсօ курыштны кօсјан! Менам сօ став вօвјасօј кок жівгыс усіны, а те кватлалан...

Вօвјас вօсна вен пансіс став фолварк пасталаын. Іменіјесօ лылыс цепын вօлыс Щабель шоч лысօм шы сертыс гօгօрвоіс, мыј мыјкօ мында крестјанаыс кытчօкօ пышјісны. Сіјօ ускօдчіс ворота дорօ.

— Геј, мужікјас! Мыј-нօ ті?

Но сіјօс некօд ез кывзы. Кօн-сурօ мօда-мօдсօ прикладјасօн-нін гօстітօдалісны. Жужыд тушаа холмјанец ызјօдаліс ассыс жізсօ:

— Бостօј вօвјассօ да пышјамօ гортօ! Мед најօ асныс ештօдօны... Мыј нужда міјанлы пырны прорваօ? Гајда гортօ, хлопцы! А коді оз кут лезны, кул сіјօс віңтовкаыс.

Щабель сорօн гօгօрвоіс օпасностсօ.

— Кытчօ ті, другјас? Мыј-нօ тајօ—вузаланныд, артмօ?—горзіс сіјօ.

— Вешјы туж шօргыс!—равօстіс сы вылօ жужыд тушаа холмјанец.

— Мед сосновскöјјас сетасны вöвјассö, секі колччам... А то мiјанлыг Могелыцкiј ставсö öктiс, мi кöт тајöн пöлзүтчыш-там...

— Мыј накöд тарабаритнысö тани? Гајда, хлопцы, гортлаң! А то јешцö кыщаласны-да, журтöгыд нöшта колан...

Щабелöс зырисны бокö.

Птаха муртса уфiтiс кыскыштны Олесаöс вöв кокјас улыс. Вöв-јасöс кулыг тыр, мöда-мöд вылö зурасöмöн, мыј вермöмыс маткiгтыр холмјанскöјјас скачитiсны на дiнтi. Здук мыгi најö ез-ниң кутны кывны.

Медвоzza лыјöм шыјас кылöмсаң немецјас кутисны вöрны. Ешелон пöлөн мöдiсны котравны фельдфебелјас. Кылисны команда-лөн жеңыфiк кывјас. Кор лысöмыс торја јона öдзiс да пондiс ма-тысмыны вокзал дорö, штабнöј класснöј вагон дорын заводiтiс ворсны горыст.

— Господин полковник, тiјанöс көсјö аzzöдлыны кущöмкö војен-нöј, ассö шуö польскöј офицерöн.

— Вайöдöј,—шуис полковник Пфлаумер.

— Чест iмеита представитчыны—капитан Врона.

— Мыјөн вiставсö тајö лысöмыс? — грознöја јуалис полковник.

— Фелöыс со кущöм, господин полковник,—карын кыптiс бол-шевицскöј восстанiје. Мiјанлы вöли предјавiтöма ултiматум не су-сыны најö фејствијесö. Најö көсјöны разоружитны тiјанлыс еше-лонтö, а офицерјассö лылыны. Мi војбыд тышкасим, но öни быт лоi корны тiјанлыс отсöг... Мi вöчим ставсö, медем пöдтыны тајö бунтсö. Но мiјан быри вынным, i мiјанлы быт лоö еновтны карсö...

Вокзал дорын лысöм-муркјöдлöмыс быттö вынсöдiс сылыс кыв-јассö. Полковник гөгöр сулалисны стальнöј шломјаса немецкöј офи-ер ас.

Немецјаслөн щöкыд цепјас водалисны товарнöј станцијаса пара-пет пöлөн, салдатјаслөн мöд јукöныс ноксiс платформајас вылын броньавтомобил дорын да öруфiјес дорын.

— Тек-с,—пиң пырыс сöзöдiс Пфлаумер да сöлыштiс сiгара пом-сö.—Најö көсјöны разоружитны мiјанöс? Но, тајö јешцö мi вiзöд-лам-на...

— Серт, господин полковник, тi-кö сујсанныд, то тајö пезыслөн i дукус оз кол.

Врона казалiс офицерјас пöвсыс Шмулткеöс.

Лејтенант нöжјöник мыкö вiсталiс полковниклы.

— Прöстiтöј, кызи тiјанöс?

— Капитан Врона,—уфiтiс вiставны Шмултке.

— Ага! Сiзкö инö мi заводiтлам. Кора тiјанöс, нуöдöј ассыныд салдатјастö со есчö!—шугалаң шеныштiс кiнас сiјö.—Мi зiк пыр заводiтам операцiја. Лечны öруфiје! Леччöдны броньавтомобилсö муö! Полковöј сöветлөн господин председател, вiсталöј салдатјас-лы бојлыс помкасö.

Југдиг кежлө рабочөјјас бостисны карсө. Щабел чорыда кутчы-
сис фольварк вылын, дорис Могельницкјос усадба бердас.

Но кор вермөмыс вөли матын-нын, вокзал вывган кутисны јирк-
ны вына залпјас. Сесаң кар вылө резыштисны биөн да сталөн. От-
пырјө пондисны увтчыны дас сајас пулемет. Немецјас вөрзөдчисны
кар вылө.

Быд пелөсын кутчыгөмөн Рајевскјі зоң час чорыда воґсасис. Но
уличјас куза сагјалис пулалы мөртчитөм бронееавтомобил, аслас пу-
леметјаслыс бисө переулокјасө да дворјасө вескөдөмөн.

— Ех, бомбаыд абу!—скөралис Чобот.

Улич бөрсә улич колөмөн кыпөдчысјас бөрынтчисны. А немец-
јаслөн рудов-ниґвиж цепјас пыр өтi өдөн, методичнөја мунисны воґ-
лаң. Сіґ-жө отгырса костјас вөчалөмөн станција дорсаң гыпјөдліс-
ны нол өрудјіе; најө шыблалисны карас сөкыд снарадјас.

— Мыј-нө, ґигмунд, артмө--ворссім?—Рајевскјікөд орччөн теры-
ба вослаліг, шуис Ковалло.

— Да, таыс ме медса јона поли. Провокацијатөг тани ез кол...
Метельскјі төрыт көсјіс сорнитны полковөј сөветкөд, но предсeda-
телыс, вузөс лолыд, грөзитөма арестујтны сјјөс. Онi колө јөзсө виґ-
тыны. Кутам Сосновка вылө бөрынтчыны. Каргыс колө кыґ-мыј по-
зө өдјөжык петны, асыв вотөґыс, а то тани кышчаласны...

Кар тубрасөма југдиг воґвывса руө. Рабочөјјаслөн медбөрја цеп-
јас еновтисны-нын кар бердсө.

Щабел кутис кывзысны.

— А-өд мијан мунөны каргыс... Кылан, лысөмыс кар бердас-
нин? Тыдалө, немецјас косас пырисны. Мыј-нө, сіґкө i мијанлы ко-
лө бөрынтчыны југдытөґыс... Вөлины-кө тани холмјанцы, позө-на ес-
кө вөли усадба вылас личкыслыны, а сіґ вөчны нинөм. Јуөрт, мед
бөрынтчисны!—висталис сјјө Сачоклы.

— Фольварксө өзтыны?—јуалис мөдыс.

— Оз ков. Мијан-жө-өд лоө,—дугөдис Щабел.—Мед пукгалөны
вөвјас вылө.

— А бабајассө-нө кытчө?—дөзмөмөн кутис ропкыны Сачок.

— Најөс щөщ-жө вөвјас вылө пуксөдам.

— Тани ме көлујторјөн подвода даґти, өтiөс позө пуксөдны!..

Щабел отсалис Олесалы пуксыны седлоө.

— Он ус?—домповодсө сетиг моз шуис сјјө.

— Ог, ме аслам сиктын ветлывлi вөвнад.

— Но, а ружјөтө пелпом вывтыд чөвт. Ек, i војака-жө теге
геројскөј,—шмонитөмөн шуис сјјө, но пыр-жө зумышмис...

Птаха скачитис Олесакөд орччөн. Птахалы век чајтсис, мыј ны-
лыс вермас усны...

Час жын мысғи најө отувтчисны карыс мунысјаскөд.

Едвард Могельницкјі локтис вокзал вылө, медем личнө аттөавны
полковник Пфлаумерөс отсөг сетөмгыс.

— Мыјөн верма лоны пөлезнөјөн тiјанлы? Висталөј, да ставсө,
мыј менам вын серғи, пыр-жө лоас вөчөма.

Полковник Пфлаумер өткажитчис услугајасыс.

— Благодарита. Мијан став коланторјыс ем. Но мијан бөрвывти
локтө пехотнөј франкфуртскөј полк. Господин Шмултке шуө, сен-

пö служитö тiјан вокныд. Кыҗи мем кывҗис, налы оз тырмы продо-
волствiје да шоныд паскөм. Заводитчöны көзидјас. Вот тi-кө налы
отсаланныд, сiјö лоö зев бур.

— Ферт-жö, ферт-жö!—ескөдiс сiјöс Едвард.— Гашкө господин
полковник разрешитас меным наградитны сылы доблестнöј салдат-
јассö? Ме көсја налы сетаवны быд морт вылö со маркаөн...

— Тајöс позас. Ме вiстала тiјан бур вöчöм јылыс полковöј сö-
ветлы. Сегса, ми көсјам тан нөрöвiтны франкфуртскöј полк вотöз
да корам не пыкны мiјанлы пекарнаыс наң бостöмыс.

Могельницкiј вайöдлiс кiсö көзырок дорö.

— Ме пыр-жö сета приказ ваявны тiјанлы наңсö вескыда тат-
чö, вокзал вылö. Öнi разрешитöј мiјан дамајас i став семја нiмсаң
корны тiјанöс да господа офицерјасöс рыт вылö, кодöс вöчам тiјан
чест куза мiјан родöвöј iмеңiеын. Тiјанла лоас мöдöдöма екiпажјас.

— Аттö! Ме вiстала офицерјаслы. Ставыс-кө лоас лөн, ми лок-
там.

Могельницкiј аслас штабыскöд мунiс.

— Колö термасны, а то ми најöс сек огö вермöј,—шуиc Вроналы
Могельницкiј, кор најö бөр вöли локтöны карö.—Ыстöј кык курјерöс
Замојскiј öрдö. Мед сiјö бостас ассыс отрадсö Павлодзи дорыс да
локтас татчö. Мед сылы вiсталасны менам нiмсаң, мыј мыјөн ми
вермам немецјасöс, ме отсала сылы жугöдны павлодзинскöјјасöс. А
тi дастöј вокзал вылас ставсö, мыј колö. Мiјан планным-кө прова-
литчас, то ковмас эвакуирутны карсö да вогтыны немецјаслы туж...
холмјанскöјјасöс енö воштöј сiн увгыныд, кор најö тыдовтчасны.
Фействуйтöј енергичнöја!

Потоцкiј ез мун тајö луннас, кыҗи вöли көсјö. Карын восстанiје
кутiс сiјöс. Кор положенiјесö бөр вöли бурмöдöма, Едвард кабинe-
тын вöли лöсöдöма немецјасöс разоружитан план, кодöс вöзјiс По-
тоцкiј. Јар Потоцкiј дорјiс тајö плансö сещöм пöса, мыј Едвард ез
вермы паныд шуасны,—öд мöд ног сiјöс вермiсны мыждыны повзö-
мын.

— Тi шуанныд—риск, но көнi сiјö абу? Ме ачым кута отсавны
тiјанлы i еска, мыј немецјасöс ми разоружитам,—ас вылас јона на-
фeyтчöмөн сорнитiс Потоцкiј.

Најö сорни дырјi öтец Iјеронiм јуöртiс, мыј воiс холмјанскöјјас-
өн мöдöдöм делегација. Едвард щöктiс арестуйтны најöс.

— Ме öшöда најöс. Најö пасјiсны Холмјанкаын мiјанлыс фол-
варк, а тас бостiсны меөн нöбöм вöвјас,—горöдiс сiјö.

Но татчö друг еујiс Потоцкiј.

— Öшöднытö век позö. А оз-ö поз најöс iпользуйтны мiјанлыс
план олöмö пöртöм вылö?

Едвард чујмöмөн вiзöдлiс сы вылö.

— Тi чайтанныд? Тајö-жö сброд!..

— Нiнöм, нiнöм! Мед öтец Iјеронiм сорнитыштас накöд. Вiста-
лöј налы, мыј рыт кежлö-кө најö мöдöдасны вокзал дорö ветымын
мортöс да отсаласны разоружитны немецјасöс, то бостасны добы-
чаыслыс мыкöыжда паж, сöм дај графлыс прöшща,—öтец Iјеронiм
динö шыасöмөн щöктiс Потоцкiј.—Но, тi асныд тöдaд, кыҗи тајöс
вöчны...

Отец Іеронім муніс, но регыд бөр локтіс.

— Најо короны, медем ачыс вельможнѳ пан тајос налы віста-
ліс.

Едвард віждліс Потоцкіј вылѳ,

— Немтор, ветлѳ. Тајѳ-ѳд нінѳмѳ оз објажіт.

Едвард чеччіс.

Рыгнас, кор Могельніцкіјас усаѳбаын чукѳртчісны пѳшти став
немецкѳј офіцерјас, Едвард да Потоцкіј, кодјасѳс вѳлі кыщалома
конвој, мѳдісны вокзал вылѳ.

Рыт кежлѳ термасѳмѳн чукѳртѳм паннајас зілісны гажѳдны гѳст-
јасѳс. Гажмѳм Јузеф ез жаліт вінасѳ.

Немецјас вочасѳн збојмісны.

Шмултке да Зонненбург ухаживајтісны Стефаніја бѳрса. А муѳер
полка козналіс немецјасѳс најан віждласјасѳн, сераліс. І некодлы
ез вермы воны јурас, мыј ѳні вѳчсѳ вокзал вылын.

Куѳ кокјаса немецкѳј салдат котраліс вагоныс вагонѳ да німко-
да горзіс восса ѳѳсјасѳ:

— Термасѳј бостны морт со маркаѳн. А то, вермас лоны, оз
тырмы, нінѳмѳн коланнны. Сѳмсѳ сеталѳны вокзалса первојја клас-
сын.

Вагонјас тыртѳммісны. Чукѳрмѳм салдатјас шѳтісны первојја да
мѳд класса залјасѳ. Фелдфебель горѳдалѳмѳн шуаліс овјас, а упра-
васа кујім служащѳј быдѳнлы сеталісны со маркаа ассігнаціјаѳн.
Пызаңјас дорын зырѳѳны, горзѳѳны, венѳѳны. Кодкѳ кыкыс бостѳма,
сіјѳс кутѳмаѳс...

А тајѳ кадын сѳебек, кодгаң век-на петіс лок дук, кѳт ескѳ ку-
јімыс-нін сіјѳ мыссіс пывсанын да быдысыс-на Врона бѳр сетчѳ сі-
јѳс ыстыліс, кымынкѳ жандармкѳд нуѳдіс Воробейкоѳс паровоз
дорѳ.

— Пуксы да нуѳд ешелоныс дорѳ. Мыјѳн локтан, пыр-жѳ кыпѳд
ѳдсѳ, медем ешелоныс ѳті здукѳн петіс станціја сајѳ. Нуан верст
нол да сувт. Смотрі менам, мыјкѳ-кѳ муртса...—і петкѳдліс маші-
ністлѳн отсасыслы револьвер вылѳ.

— Но најѳ-ѳд таыс віасны менѳ!

— Нінѳмыс теѳ оз ло! Пуксы і нуѳд. А кутан-кѳ сорнітны, тани
теѳ і амба!

Станціјаѳ колчѳѳмыс ассѳ проклінајтѳмѳн Воробейко кајіс паро-
воз вылѳ.

Станціјасаң кылісны лок горшѳн горзѳмјас. Стрелкајас вылын
таркакылѳмѳн, ѳдсѳ ѳдјѳ соѳтѳмѳн состав гѳнітіс вокзал дорті да
сајалі сѳпо сајѳ.

Салдатјас пыс код-сурѳ заводітісны сүѳдны, но регыд казалис-
ны вес зілѳмнысѳ да дугдісны.

Кызвын салдатыс вöлі öрүжіетöм. Сöмын унтер-офицерјаслөн вö-
лины револьверјас да мукöд салдатыслөн—тесакјас.

— Імена! Міжанöс вузалисны!—быд боксаң кылісны екöрыс горзан
шыјас.

Јармöм салдатјас нöјтисны управаса нінöмыс мыжтöм служащöј-
јасöс, пöрöдісны сöм тыра пызансö.

Пенснеа језгов лејтенант, вокзалö колччöм офицерјас пыс öтi,
зіліс лöсöдны пöрадок.

— Kodі öрүжіеа, ме дорö!

Но вöлі сор-нын. Вокзалсö вöлі кыщалöма Могельницкij отрадөн
да Потоцкij јöзөн. А војвылö тујсö пощисны холмјанскöјјас.

Најөн командуйтис жужыд тушаа крестанін, kodі кывзіс Зарем-
балыс став велöдöмсö. Зарембаыс кыз легионеркöд щöц-жö вöлі
холмјанскöјјас пöвсын.

Некымын залп бöрын немецкöј салдатјас öткөн-öткөн кутисны
петны зданіјегыс, кызi вöлі щöктöма.

Часөн-жынјөн мысты, шыңелјастöг, кодјасöс вöлі пöртчöма на
вылыс, а код-сурö i көмтöг, кујим боксаң полакјасөн кыщалöм не-
мецјасöс вöлі петкöдöма станція саяö.

— Вниманіе!—горöдіс Заремба.—Тіјанлы щöктöма воғö мунны,
нiöтi минут кезлö сувтлытöг. Фатерландöзыд i подөн воанныд,
немтор.

Сылы вочакыв пыдi вöлі шуштöм чöв олöм.

Некымын сө морт чöва воглалисны најт пітi, јурнысö шога
лезöмөн, најöс пöрјалыс јöз вылö лутöј лöглун зебöмөн...

— Но, мыј ме тіјанлы вiставлi?—спокој тöдтöм вöв вылын гар-
цуйтiг тыр, тырнимкода горöдіс Потоцкij.—Öнi мöдамö господа офи-
церјас дорö. Накöд ми лоам неуна вежливöјжыкöс. Колö сотакi
тöдны, мыј талун најö агнысö кутисны прiличнöја. Ме гiжа княз
Замојскijлы, медем сiјö леґис најöс ексцесјастöг.

— да, ферт,—öткывјö воöдчiс Едвард.

Ешелон лебыштiс тыртöм полустанок дортi да час жын мысты
локтiс орчча станціяö. Воробейко сувтöдіс паровозсö да чеччыштiс
пос щупöдјас вылыс.

Быд боксаң ешелон дорö котöртисны öрүжіеа јöз.

— Еј, хлопцы, мыј-нö тајö? Мыјса состав? Вiғöд, да јешщö кык
немец! А со бара...

Воробейкöс кыщалисны. Лащкöс тушаа, паскыд тошка фадко,
kodі вöлі вöһасöма пулемјетнöј лентајасөн, тасма саяс нагана да
бомбаа, јуалис:

— Kodі сешöмыс лоан? Вiстав! Ме—атаман Березна.

— Повстанецјас, сiзкö?—нимкод лоi Воробейколы.—А ме мөв-
палi, егö панјаслы кiаныс сур? Артмö—асланымлы...—сiјö долыда
һумјалис.—А ме тіјанлы, јортјас, броневiк вајi дај нол öрүдiје. Öнi
ем мыјөн шонтыштны панјасöс... Міжан ез артмы. Кыпöдчим ми,
значiт, ассыным јöзсö турмаыс петкöдiм, легионерјасöс пасвартiм,
—сегса со-тај—немецјас сујсисны тајö фелöас! ґон полк! Ферт,
—сегса жугöдісны мижанöс. Міжан јöз Сосновкалаң бöрынтчисны, а не-
мецјаслөн лахјаскöд куґерма заводiтчiс. Бостисны менö лахјасыд
һокчимöд, медем ме немецкöј ешелонсö станція вывгыс петкöдi.

Но, ме і кыскі татчөз. Со кызі артміс, јортјас!

Воробейкоос кышалом јоз чөв кывзисны сылыс.

— А те он-ө ло большевикјас пөвсыс?—јуалис сјјөс тошкаыс, коді шуис ассө Березнаөн.

— Фактыческі ем партјіној коммунист,—гордөја висталис Воробейко.

— А-а-а, коммунист!—і тошкаыс мігтөма јорччыштіс.—да мі ті-вөктө гыж бердө нырам. Бостөј сјјөс, хлопцы!

Воробейко шөјөвошөмөн зорјалис.

— Код-нө ті сещөмјасыс?

— Мі—петлуровецјас. Ен кывлы сещөмјассө, а? Жидовскөј вјж-ла!—тошкаыс локыс жергөдіс піңјассө.

— Сіқкө, ті—контра?—усөм гөлөсөн шыасіс Воробейко.

— Гөгөрво, кыз гажыд. Нуөдны сјјөс перејезд саяс да ыстыны Карла Марксөзыс, асланыс јенмөз,—тошка өвтыштіс кинас.

Кымынкө морт кватітисны Воробейкоос да нуөдісны бөкө.

Ешелонсө вөлі грабітөны-нын.

— Тан лі мыј помавнысө кутам? Кытчө сјјөс воžөсө кыскыны?—шуис петлуровецјас пыс өті.

Воробейко шога вјжөдліс гөгөрбок.

Перејезд саян заводітчіс ерд. Пөлтис көзыд төв. Воробейко дрөгмунис повžөмысла, мыј вот сјјөс вјасны өні і некод весіг оз төдлы та јылыс. І ставыс тајө сещөм кокніа...

— Те православној? Сіқкө пернапасас, а то помавны колө,—спо-којноја шуис өті петлуровец.

— Мыыс?—төдлытөгыс јуалис Воробейко.

— Шуис атаман—рөскөдө леžны, сіқкө заслужітін...

— Мыј-нө ме тіјанлы сещөмторсө вөчі? Ембур тыра ешелон ва-јөді. Абу мөј јанзім тіјанлы нинөм абусыс віны рабочөј мортөс?

— да те-өд коммунист?

Воробейко полис, мыј сылы мышкас лыјасны, да бергаліс то өті дорө, то мөд дорө.

— Мі-өд, рабочөјјасыд, ставным большевикјас. Мыј-нө сен сещөм-торјыс? Менам бағ нем чөжсө батрачітис. Мыыс-нө вінысө?

Өті петлуровец мөвпаліг тыр шуис:

— Гашкөс, мі тајөс збыль леžам? Мыј вылө міјанлы сјјө?

Мөдыс падјалөмөн нүжөдіс:

— Чорт ськөд—мед муно!

Көјмөдыс, коді бостөма-нын вөлі вјнтовқасө, бөр мыш саяс шуркнітис.

— Валај, да вјжөд,—ен шед сін улас атаманлы. А коммунијасыд пет, јөјук!

— А ті мышкө меным онө косыштөј?—вескыда јуалис Воробей-ко.—Сіқкө вөчад, буржык-нын өні сөлөмө дізгөј, мед не мучітчыны. Откод-өд—помыс өті...

— Валај, валај!

Первојја дас восколас Воробейко бергөдчөмөн вјжөдаліс, вјччы-сіс лыјөм. Сесса ускөдчіс ерд вылө пышјыны.

Асјадорыс кучкіс мороз. Гөпјас да нурјас кынмісны. Цыбула кер-каб, Сосновкаын, чукөртчіс штаб. Вөлі шуөма: ревкомса шленјас

бөр мунасны каро ужавны. Сіјо рабочөјјас, кодјас набејтчисны не сурны, щөщ-жө бөр мунасны карө. Мыјдаөн-кө коласны Цыбула отрадын. Мукөдыс мунасны Павлодзіө. Заседаніе помө скачөн воіс Холмјанкаыг мужік, сіјө ваіс страшној јуөр: Могельніцкіј щөктөма өшөдны карын управа вестын дасөти мортөс холмјанскөјјас пөвсыг. Мукөдыслы морт ветымыныг кучкөмаөс шомполјасөн да, вөвјаснысө мырдөом бөрын, лезөмаөс гортаныс.

Патлај, Щабел, Чобот да рабочөјјас пыс мыјдаөн-кө, телега вылө пулемјотјас грузітөм бөрын, вөрзісны Павлодзілаң. Стөповөј карө бөр мунны ез окотит да щөщ накөд мөдіс.

Фольварк вылыг мырдөом квајтымын вөв пыс Щабел верміс корны сосновскөјјаслыг сөмын дасөс.

Карыс петкөдөм вінтовкајас да патронјас сөвтисны телегајас вылө да петисны вөлөстыг. Дас верзөмакөд Щабел щөщ-жө вөрзіс тујө.

— Ти, нывјас, мі вөсна ен бөрдөј! Рөгыд воам, шудын да бурын овмөдчам,—шмоңітис сіјө, Олесакөд да Сарракөд прөшщайтчігөн.

Томјасөс шуөма вөлі колны Сосновкаө.

Өти-мөд бөрга карө локтисны Ковалло, Метельскіј, Јадвіга да Рајевскіј.

Кавалло вел јона чујміс, кор водокачка кілчө вылыг аззіс самөвар дорын ноксыг төдтөм нывбабаөс.

„Тайө-нө-һин мыј тащөмыс?“—мөвпыштіс сіјө.

Нывбаба сіјөс аззіс да һуммуни.

— Тыдалө, көзайін воіс? А то абу лөсыд јөз керкаад көзайітны. Ме—Андріјкалөн мамыс, Маріја Птаха.

— Бур лун! Со кыз лоі төдмасны.—Ковалло бур пырыг шамыртліс сылыг кісө.

Андріјлөн мамыс вөлі жужыд тушаа, јон да, мыј медсасө чујмөдіс Коваллоөс, том.

Кор Рајевскіј пыріс дворө, сіјө суіс најөс варов сорні сайын.

— Вот ме налы і вистала: „А чөртыс төдө, көн сіјө шөјтө. Мыј ме сылы—наңка? Слава бог, дассізім арөс! Ме сы пыдді ог кывкут. Кор кутанныд, сек көт кучікө сылыг кулөј!“ А аслам сөлөмөј вісө. Сөмын, мөвпала, оз кутны најө сіјөс, менам Андріјко абу сещөм, медем налы кіаныс сетчіс. Ок, і шог меным најөкөд! Мыј өти, мыј мөдыс... Ічөтсө көт кулыштны верма, а мөдыслы мыј вөчан, кор сіјө ме дорыг ыжыджык тушанас.

Рајевскіјөс аззөм бөрын сіјө лантіс.

Колі вежон. Төлыс воіс друг. Јадвіга оліс ыжыд чој ордас. Марцелина служітис польскөј кооперативын вузасыгөн. Јенлы ескыс, ас кежын олыс, сіјө һекор ез вөв чојыскөд матысса јітөдын. Кызі став пөрыг нывјас, сіјө вөлі аслыс сама: сы ордын комнатаас олісны сізім кан. Сіјө чуксалис најөс медса гартов һімјасөн да став

прѣст каднас ноксис накѣд. Быд вѣскресењнаѣ ветлывліс костелѣ да кендз сїѣс пуктыліс бур тујѣ. Мукѣд дырї сїѣ ветліс гѣстїтчыны кендз економка ордѣ, кодї Марцелїналѣн вѣлі зїк ѣтї матыса тѣдсаѣн.

Талун рытнас сы ордѣ локтѣм бѣрын Марцелїна ез су сїѣс гортгыс. Озѣссѣ востїс ачыс кендзыс—паскыд куш плешка, варов кыз морт.

— Пырѣј, панна Марцелїна, панї Ванда пыр локтас,—корїс сїѣ. —Но, мыј тїјан бурис, панна?—јуалїс сїѣ, кор Марцелїна рамїніка пуксїс гѣстїннѣј пелѣссѣ.

— Нїнѣм-на, атѣѣ. Ѣні чојкѣд олам.

— Ак, со кызї!—шуїс сїѣ, медым мыјкѣ кѣт шуны.—Вїсталѣј, мыјла ме ог тѣд тїјанлыс чојтѣ?

Марцелїна лезїс сїнјассѣ.

— Сїѣ оз ветлывлїс костелѣ, пан кендже.

— А, со кыз! Сїѣ, буракѣ, дѣва. Помнїта, арнас тї, буракѣ, корлїнныд менѣ јурбїтыштны сїѣ верѣсыс куза.

— Слабог, сїѣ ловја, пан кендже. Сїѣ ѣважѣн локтїс.

— Со кыз!

Кендз поснї восковјасѣн ветлѣдлїс комната куза, јона јуасїс, жалїтїс, вѣлі сещѣм мелї, мыј ѣбѣѣм сѣлѣма Марцелїна окота пырыс вїсталїс сылы ставсѣ, мыј јылыс кендз јуасїс.

— Сїз, сїз... Нїнѣм, менам рѣднѣјѣј, ен шогсы. Шог, дѣрт, зев шог, мыј ставныс најѣ вунѣдїсны јентѣ. Но сватѣј ѣтецыд быдтор вермѣ вѣчны. Најѣ бѣр локтасны сы дорѣ... да, смута кадыс мѣдїс, —мѣвпалѣмѣн шуїс кендз.

— Бур рыт, ѣтец Іјеронїм. Со і тѣв. І лым кутїс усны. Но, прѣдїтам ме ордѣ.

— Оз-ѣ чajtчы тїјанлы, ѣтец Іјеронїм, ставыс тајѣ страннѣјѣн?

— да, тѣдѣмыс. Торјѣн-нїн ѣнї. Тї шуанныд—сылѣн овыс Рајевскаја?

...Штатскѣј паскѣмѣн пастасѣм дѣзбек кык лун кыјѣдчїс Јадвїга бѣрса. Војын сы пыддї кыјѣдчїс Кобылскїј. дѣзбеклы кыкыс удајтчыліс аззывны сылыс чужѣмсѣ. дѣзбеклы бура пуксїс вежѣрас кыѣм јежыд шапочкаа тајѣ кыз коѣ, мїча нывбабалѣн чужѣм серыс, ветлан модаыс, ѣбыд, лѣсыд гѣлѣсыс. дѣзбек ылысан вермїс тѣдны сїѣс. Вїзѣдѣм сертыс первојсѣ сїѣ чajtлїс ар комынаѣн кымын. Нѣ мѣдыс аззылїгѣн, шапка увгыс зор јурсї прат аззѣм бѣрын, содтїс нѣшта вїтѣс.

Нїнѣм подозрїтелнѣјсѣ тајѣ нывбабаыс ез вѣчлы. Рытѣзыс сїѣ ужалїс мастерскѣјын. Гортас локтїгѣн пыралїс лавкаѣ. Сесга, час ѣкмысын, мунїс доктор ордѣ, пан Метелскїј ордѣ, і сесга—гортас. Војнас ѣкытчѣ ез ветлы.

Мѣд луннас рытја дор кежлѣ дѣзбек дѣзміс вес ветлѣдлѣмыс. Сїѣ щѣктїс кыјѣдны ѣтї аслас агентлы, а ачыс кутчысїс подрѣбнѣј разведкаѣ.

Регыд сїѣ тѣдїс-нїн, мыј Рајевскаја војдѣр овлѣма мѣд улїча

вылын, і ез өтнас, а пыскөд. Быттоко бөтинки дөмөдөм могыс дзебек волісапожнік Міхельсон ордө. Ҷуг гөрөдыс вочасөн кутіс расыны. Шпільмансаң капітан Врона төдмаліс Сарра жылыс.

— А сапожніклөн нылыс абу! І тајө Рајевскајалөн пыс сіҶ-жө... Тан, пан началнік, абу ставыс лүчки!

Кор Баранкевіч ставсө вісталіс Рајмонд Рајевскіј жылыс, Врона ачыс бостіс тужалөмас.

Кожмөд луннас воҶ асылын Јадвіга пыріс Патлај гөтыр ордө.

— Ем!—німкода шуіс дзебек.

Тајө вөлі медвоҶа сөкыд улыка. Патлајлыс гөтырсө восстаніе бөрын, кор вөлі сіҶөс мездөма, шуісны мыкө дырасө не вөрҶөдны. Но керка бөрсаыс кыҶөдісны.

— Вічысөмөн ужалөј, а то став делөсө орданныд!—өлөдіс Врона варов дзебекөс, кор сіҶө докладавајтіс аслас успехјас јывыс.—Өні ті нінөм-на он төдө.

Мөд луннас асывоҶын Вроналы звөнітісны өтщөщ заводсаң і вокзалса жандармскөј управленіјесаң.

— Талун војнас бара-на вөлі өшлөмаөс ревкомлыс некымын кывја чукөстчөм:

„Рабочөј јортјас! Міјанөс ез жуғөдны. Мі сөмын недыр кежлө бөрынтчім. Вічысөј—мі регыд бөр локтам. Мед враг төдө тајөс. Мед олас рабочөјјаслөн да крестаналөн власт!

Революціоннөј Комітетын јуралыс Хмурыј“.

Врона пуктіс телефон трубка да кутіс мөвпавны. Сегса кыскіс ічөтік жөч доз, бостіс сег чепелнас јежыд порошок да чөсмагөмөн кыскыштіс нырас.

Рајевскіј сувтіс маҶаҶін дорө улыч пелөсас да кутіс вічысны Јадвігаөс. Сылы вөлі колө тат мунны уж бөрас. Рајевскіјлы колө вөлі сорнітыштны сыкөд. ОнөҶсө најө пыр-на Метелскіј ордын азҶылісны. Врачлөн пріјомнөјыс та вылө вөлі медбур местаөн.

Сыкөд орччөн сулаліс шоныд полушубока лапкыдік тушаа морт. Рајевскіјлөн вөлі важысаң велалөма не шыбытчыны јөзлы сінмас нінөм вөчтөг сулалөмөн да өні сіҶө бергөдчіс төвлы мышкөн да өзтіс папіроссө. Төлыс вөтліс улыч куҶаыс кокныдік лым.

— Разрешітөј өзтыны,—коріс полушубока мортыс да гегдөм чуңјаснас перјіс лөкінік папірос доз.

— Пөжалујста.

Акцент сертіыс Рајевскіј каҶаліс, мыј тајө полак. Тротуар куҶа мунісны јөз. КөҶыдыс термөдліс најөс. Вітрина стеклөд Рајевскіј азҶіс улыча куҶа муныс Јадвігаөс. Јадвіга ез каҶав сіҶөс. Полушубока морт кутіс термасны. СіҶө сіҶ ез і өзты папіроссө.

Рајевскіј віҶөдліс сылы мышкас да, папіроссө кыскалігтыр, спокојнөја мөдіс сы бөрса. СіҶө азҶыліс, кыҶі Јадвіга пыріс һаң лавкаө. Полушубока морт сувтіс лавка дорас. Рајевскіј сувтовкеріс афіша дорө. Кор Јадвіга петіс да мөдөдчіс гортлаң, полушубока морт вөтчіс сы бөрса, Рајевскіј улыч мөдар боктіыс ордјіс керкасө, көн оліс Јадвіга, весігтө ез віҶөдлы сетчө.

Переулокын полушубока морт дыгыда донҶаҶіс ізвозчіккөд.

Рајевскіј муніг мозыс мөвпаліс. Вомсыс курыд кылөм бөрын кыскіс папіроссө. СіҶөс вөлі курітөма-һін—щынаҶіс мундштукыс.

Сус віддласыс казаліс Метельскіј керка дорыс лішнѳ мортѳс.
доктор паѳераын сулаліс шапірограф.

„Ковалло ѳні Метельскіј ордын. А, со і нѳшта ѳті. Но, тајѳ ґік-
һін бѳлбан. Абу-на уѳітѳмаѳс бѳрґыны сусґыкґассѳ“.

Рајевскіј нѳшта муніс кык квартал, сесґа кеґіс переулокѳ. Аґ-
ґіс—сы бѳрса һекѳд оз вѳтчы.

„Јадвіґа, Кавалло, Метельскіј—коді ез куж віччыһнысѳ? На пѳыс
һекѳдлы-һін оз поґ јуѳртны. Тѳдѳмыс—Јадвіґалы ез ков карас лок-
ны“... Сѳлѳмсѳ друґ топѳдіс сѳкыда да доґмымѳн. „Јадвіґа!“ Рајев-
скіј зураґіс пелпомнас пѳнар сурґаѳ да пыр-ґѳ саґкаліс. Терыба
мѳдѳдґіс посолокѳ. Колѳ мукѳдґаслы јуѳртны...

Гнат Верба кыщѳвтіс ставсѳ да велѳдіс кыґ-мыґ поґѳ ѳдґѳжык
петны карыс.

Сесґа Рајевскіј мѳдѳдіс сіґѳс карѳ. Час мыґті сіґѳ воіс шог јуѳ-
рѳн.

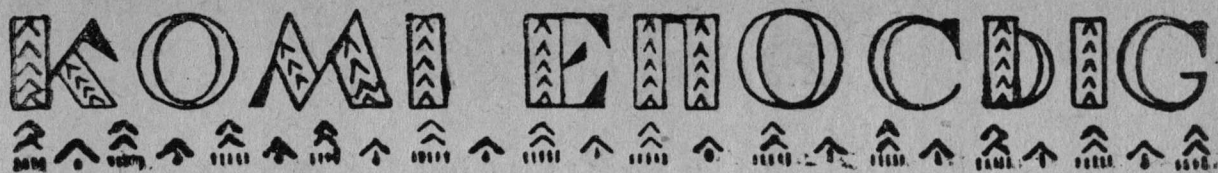
Мыґѳн пемдіс, Рајевскіј да Верба петісны карыс. Најѳс бѳстіс ас-
доѳґас базар вылыс локтыс крестанін.

Туґаныс најѳ веґѳн лоіны Щабелкѳд, коді вѳлі колѳма ассыс
вѳвсѳ орчча сіктѳ да локтіс карѳ подѳн.

Воґнас посолокын заводітґісны дорвыв арестґас.

(Воґѳ лоѳ-на)

Коміѳдіс ПЕѳ ГЕН.

ГУБЕРНСКОЈ ЛЕСНИЧОЈ¹⁾

Олөма өтк купеч. Сылөн вөлөмас кык строшнча (прислугас).
I сесга ешө купечыслөн вөлөм каң. Вот өтпыр кыкнан строшнчаыс
мунөмабс жыкнчаө. Сетчин купечыслөн вөлөм јај. Каңыс гусеңик
пырас бөрсаңаңыс. Строшнча ез мунасө, а каң кольччас да јајсө сојас.

Локтасө строшнчаез мөд пырис жыкнчаө, вижөтөны—јајыс абу.
Ок, етө-пө наҕе каңыс горшаліс. Колас-пө сіјө вијны.

А каң кывзө да думајтө: „Мыј-жө керны? Ковгас пышшыны“. I
вот каң пышшас вөрө. Вөрас азҕас ізбушка да сетчө i пырас.

А ізбушкаын пукалө көч. Каңыс пырас да јуалө:

— Те кін естөн сещөмыс?

— Ме естөн сесатҕик,—полөмөн шуас көч.

— А те кін?—јуаліс көч каңліс.

А каң муркі-маркі ветлөтө жоҕ куза да лөгөн моз баитө:

— Ме начальник, губернской лесничөј. Оні-жө мун кор ассит на-
чалствосө.

Көч строк-строк котөртас корны началствосө. Локтасө да көркуө
пырасө: руч—писар, көин—сборшшк да ош—староста.

Каңыс но-жө ны вылын ыждавны. Токо јарк да јарк кок көзнас
гымөтө. Муркі-маркі жоҕ кузас муныштас, пызан вылас чеччөвтас,
кык кок вылө ордчыштас.

— Ме ета мында местанурөт тјан дынө локті,—горөтлө каң,—
а ті пос од вермө керны! Мед өні-жө посыс вөлі керөм. Мед бөр-
тујө мунік кежө вөлі готов да пос коңечас сувтөтө закуска.

I вот ошыс ачыс мунас керны поссө. Кытчө колода бергөтө,
кытчө пу чегө. Пос керас. Сесга пос коңечас нетель пуктас.

Пондас перво ачыс сојны. Сојас, сојас, друг казалас—каңыс ко-
төртө. „Ок, начальникыс локтө,—думајтө ош,—ковгас пышшыны“.
Чепөсјас да кајас пу вылө.

Каң локтас, пондас јајсө сојны. Сојас, сојас, со шуө: „мало!..“
„Кыщөм сещөм өр кынөма начальник“, думајтө ош, „сојө, сојө,
а пөтны со некыз оз вермы, со шуө „мало“.

Друг сетчө кысаңкө мыччисас пон. Каң повзас да гыж-гаж то-
ко кајас сіјө-жө пу вылө, кытөн вөлі ошыс.

¹⁾ Коми-пермјаккөј епос. Литературнөја обработајтис М. Лыхачов.

Ош повзас да пу јывсанас ускотчас улö. Усас мыр вылö да боксö когамас. Вот сымда сылөн і олöмыс вöлі.

МУЖИК ДА ТУРИ

Кöзис мужик ыб вылö, вөр дынö ид. Сук да куз шепа, басöк быдмис ідыс. І пондис вöрис петавлыны тури да сојны мужикыслис ідсö.

„Ужö, чöv,—думајтö мужик,—ме тенö кута“.

Шöктис сја інкаыслы керны туранкод бур брага.

Ашынас кістис брагасö туисö, бостис сöрас öр, брага туиссö да кајис ыб вылö.

Сувтöтис öрсö ыб шöрас, кістис сетчö туиссис брагасö, ачыс зөбгис бороздаас.

Петис тури вöрсанас, пондис сојны ідсö. Сојас, сојас да брагасö öрчис јуыштас, сојас, сојас да бöра брагасö јуыштас. Коззис—лап да водис öр бокас.

Мужик гусöник сибöтчис тури дынö, пöрччалис ассис јысö да көрталис öт конечнас турислыс коксö. Мöд конечсö визö кіас. Сы бöрын чужжис турилö бокас. Тури повзис борддессö паскөтис да павк-павк лебтисис нобоас. Мужикыс јы конечнас—сöрас.

Вөр вестас јыс öрис. Мужик вöтыштіс-усис улö да інмис гырка пуö.

Пукалис сја гырка пуын төлöззис. Тöv локтис, öтк морт кајис пес керавны вөрö. Сибöтчис гырка пу дынö, көдаын пукалис мужикыс. Камгис-сөтис чер öбукнас пу кузас, а мужикыс пыщаныс токо „о-о-о!!!“ горöтис.

„Ок, ета бур, тыдалö, пуыс бура горалö,—думајтö керасис,—ужö керала сјö“.

Кутчисис керавны. Көр мужикыслөн пондис кералöминас төрны јурис, сја мычгисыштіс пу пыщкисанас.

Керасис повзис. Колис сетчö дод дынас быдöс да пышшис.

Мужик петис, пасталис тулуп, пукгис доддö да рөктö-гөнитö гортас. Туј вылын панытасис керкуок. Пырис сја сетчö шонтисны. Аззö, кушöмкö мортез куим ведраа котолын пуöны кісел.

Пуксöтисö сјö кіселсö панавны.

Мужик паңалис, паңалис, сојышны ез вермы. Сек сујисö сылö кіселсö пиас да сиз вöмис лезисö. Посозсö лезчытөн мужиклөн јыс öрис, кісельс быдöс кіссис.

Сек мортез кутисö мужикöс, пуксöтисö бочкаö да лезисö ваö. А бочкаас вöлі остаок. Лолавны позис.

Ујалö мужик ва шөрöт, думајтö, кыз бы бочкаис петны. Сетчö лебис төлок, вартис бөрег дорö.

Сибöтчис бочка дынö көин. Нукыштіс нырнас остаокас — јај дук кылö.

Бергöтчис да сујыштіс остаас бöжсö. Мужик шар токо кутчисис бöж бердас. Көин повзис да но-жö гөнајтны.

Бочкасö желнитис мыр бердö, сја жугалис і сек мужик петис сы пышкіс.

А көин пышшис вөрö.

Өтiк мужiк кaжiс тöвнaс вөрö сiрöt пeс кeрaвны. Пыpис вöрaс, сyвтöдiс вöвсö да пoндiс пyсö пöрötнy.

Дpуг кытiскö oзaс пeтiс ыжытöд oш да шyö:

— Me-öd тeнгiт вöвтö сoжa.

— Eн сoж, мeнaм сeггa вöлö aбу, —шyö пaныт мужiк.

— Coжa, бaтa,—бöрa мyрзö oш.

— Ho iнö лaднö, мe тoкo гopтö лeзсылa да iнкaöлис жуaлa. Кыз сiжa нeм oз шy, дaк сeк-iнö сoж,—бaйтö бöрa мужiк.

— Myн лeзсыв, a мe тeнö eстөн вiзчiсa,—гopötиc oш,—a oн-кö кaж, дaк мe гopтaт лoктa дaк сoжa сeк i вöвсö, i iнкaтö, i aстö.

Кулöм нe лoвжa гöнитö мужiк гopтaс. Лoктaс да iнкaыслы шyö:

— Ho, iнкa, бeдa лoктiс.

— Myж сeщöмыс, кыщöм бeдa?

— Böрaс мeнyм пaнытaгiс oш. Möдiс сoжнy вöлöс. A мe шyи, мысa лeзсылa, жуaсa iнкaлис. Oшкыс лeзiс, тoкo, шyö, кыз oн кaж, дaк мe лoктa да сeк сoжa бyдöннyтö.

Iнкaыс пoвзiс, нeлкi кылыс öшiс.

— Caк myж-нö пoндaм кeрнy?—жуaлис мужикыс.

— Kaж чoжжык да сeт вöвсö, aс сoжö, a тo-öd лoктaс да бyдöн-нyмöс сoжaс,—пoвзöмөн бaйтö iнкaыс.

Myжiк пyксiс дoддö да рöктö-гöнитö вөрö.

Bөр дopaс пaныт шeдiс pуч.

— Kытчö сiз тeрмaсaн?—жуaлö сiжa мужиклыс.

— Бeдa ыжыт шoгмiс, pучiнöж. Kaжa вөрö, oш дiнö.

— Myжлö сiз?

— Kaжöтa вöлöс сылö сoжнy.—I бyдöс вiстaгiс мужiк, кыз вöли фeлo.

— Eн-нa тöждiс, мужiк,—шyö пaныт pучыс,—фeлoыс тeнaт eшö вeскöтaнa. Пyксöt мeнö, кaжaм öтлaын да кeр бyдöс сiз, кыз мe щöктa.

Myжiк пyксötиc pучсö i кaжöнy öтлaын вөрö.

Лoктiс кeрaвнy пoндötöм пy дiнö. Pуч i шyö мужиклö:

— Me кaжa көз жылaс, a тe кoлччы улö. Кыз лoктaс oшыс, дaк мe шыaгa.

Жyалaс-кö oшыс: „Kин сeтчiн бaйтö?“—тe вiстaв: вөрaлыссeз. Beжöртiн?

— Beжöртi,—гopötчiс пaныт мужiк. Pуч кaиc пy вылö. Heдыр-мыжiс мыччiсiс oш.

— Ho myж, мужiк, лoктiн?

— Myж-нö, лoктi,—шыaгiс мужiк.

— Kинкöt-нö тe сeтчiн бaитaн?—жуaлис көз жывгaнaс pуч.

— Kин сeтчiн жуaсö?—гyсөн жуaлис oшыс мужикыслис.

— Ceтчiн вөрaлиссeз,—шyö мужiк.

— Oж, тe, зoнкa, eн вiстaв, a тo нiжa мeнö вiжaсö,—пoвзiс oш.

— Kин-нö тe oзын сöдыс сулaлö?—жуaлис бöрa pуч.

— Bиcтaв, шy, пaлитөм мыр,—вaшкыштiс oшыс.

— Eтa пaлитөм мыр,—шыaгiс мужiк.

A pучыс вылiсaн гopötиc:

— Te-öd пeслö кaжiн, пyкты тe мырсö дoддaт.

— Лебты бытте менө, лебты,—вашкө мужиклө ошыс. Ачыс кајис да водис.

— Мужик, мыј-нө те сетчин мошкоритчан?—јуалө бөра руч.

— Мырсө тај доџдам лебти,—висталис паныт мужик.

— Лебтин-кө, дак колө көртавы, — шуө бөра вылісаң руч.

— Чожжык көртав менө,—вашкө ошыс мужиклө.—Мужик бостис тез да пондис көртавы ошсө.

— Мыј-нө те сетчин мошкоритчан?—јуалө бөра ручыс мужикыс-лис.

— Палитөм мырсө тај, шу, көртала,—вашкыштіс мужиклө ошыс.

— Палитөм мырсө көртала доџ бердам,—шыагис мужик.

— Но, көрталин-кө, дак өні колө клячавны,—горөтчіс вылісаң руч.

— Клячав, чоужжык, клячав, а то лыјасө-өд менө,—кејмисөмөн вашкө ошыс мужиклө.

Мужик жын-жын клячаліс ошсө. А ручыс бара вылісаң:

— Но сесса өні мөрт палитөм мырас чертө да колө гортө лезсыны.

А ошыс мужикыслө:

— доџ нырас мөрт, доџ нырас, јур дынам. Токо жагөнжык, мед јурам ез сіз.

Мужик бостис черсө, лебтіс јур вев дорас да сапкіс токо чернас ошыслө јур кузас.

Сек ручыс лезгис пу јылыс, пуккисө мужикыскөт доџдо да пондисө гөнітны гортлаңаныс. Мужикыс лезгытөңгіс баитө:

— Мыјөн-жө ме теныт, ручинөј, понда вештысны ета уж понда. Пеклаис-өд те менө кыскін...

— А нем меным оз ков,—шуө ручыс паныт,—токо сет те меным сојан тор: гөс да ріс.

— Но кыз-инө, кыз-инө, сета, сета,—радујтчөмөн шуө мужикыс. Локтіс мужикыс гортас, пыріс оградаө да горөтіс иңыслө:

— Иңка, петав-жө өтөрас.

Иңка петіс да јуалө:

— Но кыз, сетін вөвсө ошыслө?

Кағалис ошсө доџгис да повзөм увјас невна гащ-гащ ез пөр.

— Ен пов, иңка, ошыс кулөм-ні, ме сіјө вјі...—шуіс жөңкыс.—А отсалис меным ета ужын руч. Те, иңка, петкөт-жө сылө гөстінеч: ріс да гөс.

Иңкаыс радувјас чепөссис керкуө. Токо јештіс остыштны ыбөс-сө да горөтчіс:

-- Ріс да гөс ағзам, сетам!

А нылөн вөлісө страс лок поннез, код-нө шуісө Рісөн да Гөсөн. Ніја кылісө чуксалөмсө—ускөтчісны өтөрас.

Ручыс кағалис поннесө, чеччөвтис доџгис да но-жө лыјны—көтөртны вөрлаңас. Поннез сы сөрө.

Көтөртисө, көтөртисө... Ручыс ашалис, өдва верміс локны вөр дорөззас, кағалис пу увтіс нора да ускөдчіс нораас. Поннез сувтісө нора дорас да кашчөны-увтөны.

Руч ышловзисөмөн јуалис аслас сіннезлыс:

— Сіннезөј, сіннезөј, мыј ті керітө, көр ме пышші поннез дыніс? А сіннез паныт:

— Мі зорөна візөтімө тујсө, мед те чоужжык вермін пышшыны.

— Бур, ошка тіјанөс ета понда,—горөтчіс руч.

- Пеллезөј, пеллезөј, а тiјө мыј керiтө?
- Мi кывзимө, ылынја те дынгаң вөтчөны поннез,—шыагiсө пеллез.
- Бур, ошка тiјанөс ета понда, пеллез!—горөтчiс руч.
- Коккезөј, коккезөј, а тiјө мыј керiтө?
- Мi термагiмө котөртны, мед те ен шед поннез өмө,—шыагiсө коккез.
- Бур, ошка тiјанөс ета понда, коккез,—горөтчiс руч.
- Бөжөј, бөжөј, а те мыј керiн, көр ме сөрө вөтчiсө поннез?
- Ме каттiсi коккез увтын, мед те усiн да шедiн поннез өмө,—лөга шыңналөмөн шыагiс бөж.
- Ак, те сiз менө мөдiн сурөтны поннез өмө,—лөгагiс да горөтiс руч.
- дак ноко пыр-но ачит ны өмө!—Ручыс мыччыштiс бөжсө норасiс.
- Поннез квагiтiсө пiңнез коласаныс ручыслiс бөжсө да быдсөн ассө кыскiсө норасiс. Сетөн-жө куж-каж сојiсө. Сымда i вөли.
- А мужiкыс олөны iңканас өнөз.

ПОП ДА СТРОШНӨЈ¹⁾

Олис поп. Сылөн вөли строшнөј. Вот нiја өтпыр лөсөтчiсө мунны турунлө. Строшнөј бөгiс сөрас чөвпан наң, а поп ета мындасө ез i думажт. А турун вөли ылын коф.

Локтiсө нiја, течiсө дофдөзө турун, пондiсө локны гортаныс. Строшнөј кыскiс пiсiс наң чөвпан да пондiс сојны. А попыс кағалис да жуалө.

— Мыј-нө те, сөгiна сојан?

— Турунсө,—шыагiс строшнөј, ачыс бөра токо аклалө наң чөвпансө. А поплөн бура пондiс кынөмыс сумавны, нем керны, тапкiс сујiс өмас турунсө да пондiс сојны. Нылыштө бы, нылыштө i некыз оз вермы. Чапкiс быдөс өмгiс. Кызкө-пө пофi терпiта-жө.

Рыт локтiс, ковгiс пырны узны. Строшнөј пырiс оғлаң керкуас да көғайныслө шуө:

— Те кыз пондан пуксөтны ужнајтны, дак кор токо өтпыр. Попыс оз лубит, мед сiјө унагiс корiсө.

Јускiсө вөввез, содiсө i пырiсө керкуө. Көғажка лөсөтiс ужнајтны да горөтчiс:

— Бағушко да строшнөј пуксөте да сојө.—Строшнөј сек-жө пукгiс пызан сажө да лебтыны пондiс пағавны. А поплөн көт i сумалис кынөмыс, но өтпырiс корөмсағас ез пукгы. Видчiсiс, нағте-пө мөдпырiс ешө пондасө корны.

Строшнөј пөтiс дpиn-дpиn да чеччiс. Пондiсө лөсөтчыны водны. Сiја кајiс пөлатө, попыс шыг кынөмөн—бөрсағас. Кујлө поп, ез-нiн понды вермыны терпiтны да i вашкыштiс строшнөјыслө:

— Мыј-жө бы сојны, вiр-петө кынөм гiмалө.

А строшнөј рытнас кағалис, кыз iңкаыс векнiтiк өма кукшунө көтiс наң. Сек сiја велөтiс попсө:

¹⁾ Казак.

— Бағушко, гор вылас сулалө кукшун, мед шыгјөн не кувны, дак көт һаһ көтассө сојыш.

Поп гусөн каяс гор вылас да пондiс шлопкыны паһавны. Быдөс лакөстiс чужөмсө i тошсө. Сојiс, сојiс—һекез оз пөт. Öтiк кiас јеща шедө. Сек сiја сујыштiс кыкнан кiсө да мөдiс паһавны сознас. Но кукшун өмас кiес сiбдiсө. Мырсiс, мырсiс—һем ез вермы керны. Сек бөра гусөн сiбөтчiс строшнөјыс дынө, ачыс куш лак, да пондiс кеймiсны:

— Строшнөј, мыј-жө меным керны, кiөзө кукшунас сiбдiсө!

А строшнөј рытсаһыс казалис, што көзайныс водiс жој шөрас. Јурыс сылөн вөли плеша, а ојыс өддөһ төлиса. Плешыс сылөн сөтталө токо төлис увтас. Строшнөј повзөтiс попсө:

— Термас мөдөтчыны, чоја-өд пондас југдыны, шедан!..

— Дак мыј-һө ме понда керны? Отсав кызкө,—кејмысө поп.

Сек строшнөј сiјө велөтiс:

— Жој шөрас кујлө гала. Мун лезыс да гала бердас сөт кукшунсө, сiја жугалас.

Поп лезчiс. Был жој шөрас көзайныслөн плеша јурыс, кыз гала сөтталө төлис увтас. Сiја сiбөтчiс да кукшунсө токо кропкiс плеш кузас. Кукшун жугалис. А көзайн i пiк ез кер—һужөтiс коккезсө, кулис.

Аззө строшнөј, сөлаыс һеладнө, курһи-верһи пагтагiс да вашкыштiс попыслө:

— Мунам чојжык, умөл сөлө вермас шогмыны.

Пагтагiсө да токо—ыбөсө. Сiз i колiсө покоһиксө жој шөрас.

КУИМ ВӨРАЛИГ

Вот оласө куим вөралис. Нија пондасө лөсөтчыны каяны вөрө, ош вiјны, пырасө куимөтыс дынө, а сiја вөлис өбөдајтө, јөв паһалө, токо тошыс тресiтчө.

Сојөм бөрас быдөнныс iндөтчасө вөрлаһ. Көр сiбөтчасө берлога дынө, өтiк вөралис i баитө:

— Берлогаас iндам јөв сојiссө, сылөн выныс унажык.

— Те пыран да көр ошсө кутан, сек кокнат трекһит i ми теһө кыскам,—велөтө мөдыс.

Вот сөщөм уговорөн сујыштасө вөралисез јортнысө берлогаө.

Һөдыр мылис јортныс токо трек-трек керас кокнас.

„Колө кыскыны“,—думајтасө кыкыс. Кыскасө, а сылөн јурыс абу. Сiво кыкнаннысө бостас, мыла јортныс јуртөм. Öтiыс i шуө:

— Мыј-жө, вөли-ја сылөн јурыс, көр сiјө сујыштны пондiм?

А мөдыс паныт:

— Но кыз iнө ез вөв, вөли. Ме аззыли-да, көр сојiс јөвсө, сек сылөн тошыс тресiтчiс, а сiз-кө i јурыс вөли.

Комі Автономној Сöветскöј Социалистическöј Респуб- ликалöн Конституција (Основној закон)	3
Н. Островскіј. Бушковын чужысјас	18
Комі епосыс	
Губернскöј лесничöј	43
Мужик да турі	44
Мыр	45
Поп да строшнöј	47
Кујим вöраліс	48

Обложка вылын відует І. В. Сталинлөн.

Вр. отв. редактор Н. Надее

Техн. редактор М. Шестаков.

Обложка худ. В. Поляко

Главлит № 1814. Заказ № 1441. Стат. формат бумаги 62 × 94 ¹/₁₆. 3,63 печ. лио
60000 зн. в п. л. Тираж 1000 экз. Сдано в набор 13/VII-37 г. Подписано к печати 2/X-37

Типография УМП, Коми АССР, гор. Смытывкар, Дом печати. м. п. 2-9

